

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

Kulturní dědictví v rozvoji regionu Gemer – Malohont

Koósová Katarína

© 2012 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "*Kulturní dědictví v rozvoji regionu Gemer – Malohont*" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29.3.2012

Koósová Katarina

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Mgr. Heleně Hudečkové, CSc. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěla k vypracování této bakalářské práce.

Kulturní dědictví v rozvoji regionu Gemer – Malohont

Cultural heritage in Gemer – Malohont region development

Souhrn

Tato práce prezentuje možnosti ochrany a zachování kulturního dědictví regionu Gemer-Malohont, a analyzuje možnosti jeho využití při rozmachu cestovního ruchu. Jmenuje nejdůležitější kulturní památky regionu a vyzvedne hlavně ty, které mohou být dobře využity pro rozvoj cestovního ruchu, neboť mají potenciál dobrého ekonomického zhodnocení. Cestovní ruch nabývá stále větší ekonomický i sociální význam pro rozvoj regionu, vytváří totiž pracovní příležitosti, podporuje sociální rozvoj společnosti.

Práce se zabývá i hledáním možnosti efektivnějšího využití kulturně - historického i přírodního potenciálu regionu. Analyzuje nedostatky cestovního ruchu (špeciálně venkovského turismu, agroturismu a cykloturismu) na tomto území, které jsou např. špatná propagace regionu, špatná dostupnost, nedostatek finančních zdrojů na údržbu památek a čistota životního prostředí.

Práce prezentuje zdroje financování pro rozvoj cestovního ruchu v regionu Gemer - Malohont, na kterém se podílí soukromý i veřejný sektor. Podpora cestovního ruchu ze strany státu má finanční i nefinanční charakter. V rozvoji cestovního ruchu tohoto území mají klíčovou úlohu regionální instituce, a to zejména v plánování regionálního rozvoje a v aktivitách regionálního marketingu cestovního ruchu. Analyzuje úlohu podpůrných institucí, které koordinují aktivity v daném regionu (Regionální rozvojová agentúra (RRA) Rimavská Sobota, Euroregion Slaná - Rimava, Regionální poradenská a informační centrum (RPIC) Rimavská Sobota, Turistické informační centrum (TIC) Rimavská Sobota a Banskobystrický samosprávný kraj).

Všechny shromážděné poznatky jsou zobrazeny SWOT analýzou, která je užitečná při procesu plánování, pomáhá totiž vytvořit komplexní pohled na stav v řešeném území.

Summary

This thesis presents possibilities of protection, nature, conversation, cultural heritage of region Gemer - Molohont and analyzing possibilities of its use in expansion of tourism. It names the most important cultural monuments of the region and elevate mostly those who might be well used for expansion of tourism because of having good potential economic evaluation. Tourism is constantly gaining bigger economical and social importance for development of the region. It actually generates job offers and supports social development of society.

The focus of this work is also to seek possibilities of more effective use of cultural - historical and natural potential of the region. It analyzes deficiencies of tourism (especially countryside tourism, agrotourism and cyclotourism) in this territory. For example: bad propagation of the region, poor availability, lack of finances for monuments maintenance and purity of natural environment.

Furthermore, this thesis presents financial sources for development of tourism in the region Gemer - Malohont, in which private and public sectors are participating. Also the support of tourism from the state has financial and non - financial character. Development of tourism in this region has the main role in the regional institution, especially in planning of regional development and activities of regional marketing of tourism. It analyzes the role of supporting institutions, which coordinate activities in this region (Regionální rozvojová agentura (RRA) Rimavská Sobota, Euroregion Slaná - Rimava, Regionální poradenské a informační centrum (RPIC) Rimavská Sobota, Turistické informační centrum (TIC) Rimavská Sobota a Banskobystrický samosprávný kraj).

All the collected information are shown in a SWOT analysis, which is useful in planning process. It helps create complex view on status in mentioned region.

Klíčová slova: region, cestovní ruch, kulturní dědictví, SWOT analýza,

Keywords: region, tourism, cultural heritage, SWOT analysis

Obsah

Souhrn	4
Summary	5
1. Úvod.....	8
2. Cíl práce a metodika	9
3. Základní pojmy	10
3.1. Kulturní dědictví a kulturní bohatství	10
3.2. SWOT analýza	11
3.3. Cestovní ruch	12
3.4. Region	13
4. Region Gemer - Malohont (základní charakteristika).....	14
4.1. Poloha.....	14
4.2. Historické členění	14
4.3. Národnostní členění	15
5. Kulturní bohatství regionu Gemer - Malohont.....	17
5.1. Přírodní potenciál	17
5.1.1. Jeskyně	17
5.1.2. Národní parky a chráněné krajinné oblasti.....	20
5.2. Kulturní potenciál	23
5.3. Rekreační, ubytovací a stravovací zařízení	27
5.4. Dopravní infrastruktura regionu.....	27
6. Podkladová studie pro dlouhodobé plánování obnovy kulturního dědictví a jeho využití v rámci cestovního ruchu pro region Gemer - Malohont	28
6.1. Analýza stavu využití kulturního a památkového potenciálu prostřednictvím cestovního ruchu	28
6.2. Zdroje financování cestovního ruchu v regionu.....	30
6.3. Institucionální zajištění rozvoje cestovního ruchu na území jižního Gemera - Malohontu	31
6.3.1. Analýza institucionálního zabezpečení z hlediska rozvoje cestovního ruchu.....	32
6.4. Zpracování dat a vypracování SWOT analýzy	34
6.5. Tvorba rozvojových programů a regionálních plánů cestovního ruchu.....	36
6.5.1. Lokální rozvojové programy cestovního ruchu	36
6.5.2. Regionální rozvojové plány cestovního ruchu.....	37

7. Závěr	38
8. Seznam použité literatury a zdrojů.....	39
9. Seznam použitých zkratk.....	44
10. Seznam příloh	45

1. Úvod

Každá společnost během svého vývoje vytvářela a vytváří určité kulturní hodnoty. Atraktivitu regionu určují její charakteristické historické a kulturní památky, lidové zvyky a tradice. Jedinečnost Gemerské a Malohontské historie a území je „produktem“, který nelze jinde vyprodukovat, ani autenticky napodobit.

Historický potenciál je nutné udržovat, rekonstruovat a ve větší míře zapojit do cestovního ruchu a u vybraných objektů zvýšit míru zapojení do aktivit přeshraniční spolupráce, zpřístupňovat historické památky pro veřejnost, realizovat atraktivní ubytování a služby.

Realizace takových záměrů v podnikání v cestovním ruchu vyžaduje důsledné vyhodnocení skutečných nákladů, které obce, resp. investoři předpokládají. Databáze předpokládaných investičních záměrů s podrobnějšími údaji o požadavcích na získání finančních prostředků na jejich realizaci z vlastních zdrojů, úvěrových zdrojů, domácích nebo zahraničních dotací vytvoří jasnější rámec pro reálné zpracování a realizaci konkrétních projektů.

Národní plán regionálního rozvoje Slovenska definuje potřebu iniciativního přístupu regionů do tvorby regionálních operačních programů podle pravidel EU.

Rozvoj venkova a cestovního ruchu v regionech patří k prioritně podporovaným. Region jižního Gemera – Malohontu bude moci prostřednictvím aktivního vstupu do tvorby Regionálního operačního plánu prosazovat své regionální zájmy spojené i s rozvojem cestovního ruchu.

2. Cíl práce a metodika

Cílem práce je přinést příspěvek k rozvoji určeného regionu prostřednictvím zachování a ochrany jeho kulturního dědictví, které se může stát důležitým objektem cestovního ruchu.

Tento cíl lze rozložit do dvou dílčích cílů:

1. Provést analýzu existujícího stavu a možností využít kulturního dědictví daného území v rozdělení na katalogizované kulturní památky a ostatní.
2. Navrhnout (na základě splněného 1. cíle) strategii zachování a obnovy kulturního dědictví daného území, která :
 - Soustředí se na ty objekty, které mohou být dobře využívány pro rozvoj cestovního ruchu.
 - Vyzdvihne ty objekty, které mají potenciál dobrého ekonomického zhodnocení.
 - Zaměří se na institucionální zabezpečení regionalizace (tj. na strukturu kompetentních institucí a organizací, řešení problematiky na úrovních NUTS 2 a samospráv a jejich implementace do strategií příslušných obcí městského a venkovského typu v horizontu do roku 2013 a po roce 2013).

Při řešení cílů budu postupovat následovně:

1. Sběr informací a podkladů o regionu, fotodokumentace (zdroj: internet, publikace, další dokumenty, osobní průzkum).
2. Zpracování údajů a vypracování analýzy stavu kulturního a památkového potenciálu jižního Gemera - Malohontu (samostatná práce a konzultace s odborníky z cestovních kanceláří, turistického informačního centra (TIC), muzeí, památkového ústavu,... aj.).
3. Identifikace zdrojů – granty, dotace, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (MK SR), plánovací odborné dokumentace (POD), Slovenská agentura životního prostředí (SAŽP), strukturální fondy (SF), fondy Norský a Švýcarský finanční mechanismus – na podporu kulturních a památkových hodnot.
4. Identifikace a úroveň institucí cestovního ruchu v regionu, identifikace zdrojů na podporu cestovního ruchu.
5. Zpracování údajů a vypracování SWOT analýzy a návrh strategie.
6. Konzultace a zpracování návrhů a připomínek.
7. Vypracování komplexního dokumentu: analýza existujícího stavu a možnosti využití kulturního a památkového dědictví území a návrh strategie zachování památek, jejich ekonomické zhodnocení se zaměřením na rozvoj cestovního ruchu.
Tento dokument bude mít povahu podkladu pro další práci při rozvoji regionu.

Závěr práce se soustředí jednak na shrnutí provedené práce, a jednak na nastín možností jejího využití, aby z podkladové práce mohl být navržen „právoplatný plánovací dokument“.

3. Základní pojmy

3.1. Kulturní dědictví a kulturní bohatství

Kulturní dědictví

Kulturní dědictví země pojímá všechny znaky lidské činnosti ve fyzickém prostředí a je souhrnem. Jedná se o nenahraditelný zdroj informací o životě a činnosti lidí, historickém vývoji řemesel, technologií, umění. Památky, lokality a kulturní prostředí jsou neobnovitelnými zdroji a pro řadu lidí jsou zdrojem emocionálních a estetických zážitků, proto musí jejich správa vycházet z dlouhodobé perspektivy.¹

Taktéž je definováno jako prvky krajiny, hmotné a duchovní kultury, které jsou dědictvím minulosti a je ve veřejném zájmu zachovat je pro budoucnost.

Podle stanovené definice byly vybrány tři okruhy:

- Krajinné dědictví: krajinný ráz, vztah kulturního a přírodního dědictví, estetická hodnota krajiny, proměny kulturní krajiny, aktivní péče o krajinu, ... atd.
- Hmotné kulturní dědictví: nemovitě památky včetně lidové architektury a technických památek, movitě historické a umělecké památky, památková péče, ... atd.
- Nemateriální kulturní dědictví: zvyky a tradice, historická paměť, znalosti a dovednosti, tradiční kuchyně, hudba a tanec, jazyk a literatura, pomístní názvy, ...atd.²

Konkrétně UNESCO v Úmluvě o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (1972) definovalo kulturní dědictví těmito klasifikacemi:

- Památky: Architektonické díla, díla monumentálního sochařství a malířství, prvky či struktury archeologické povahy, nápisy, jeskynní obydlí a kombinace prvků, které mají výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy;
- Skupiny budov: skupiny oddělených či spojených budov, které díky své architektuře, jejich homogenitě a jejich místo v krajině, mají výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy;
- Stránky: práce z člověka či kombinovaná díla přírody a člověka, a prostor, včetně archeologických lokalit, které mají výjimečnou světovou hodnotu z historických, estetických, etnologického či antropologického hlediska.³

Kulturní bohatství

Rozdíl mezi kulturním dědictvím a kulturním bohatstvím spočívá hlavně v tom, že kulturní dědictví národa pěstuje dlouhá staletí, od dob svých předků, tím vlastně kulturní dědictví může charakterizovat a definovat jeden národ. Kulturní bohatství odráží kreativitu, duševní hloubku dnešní doby. Každý národ je tak bohatý, jak se kromě svého hmotného bohatství stará i o duchovní bohatství, co je vlastně to nejcennější. Jedním ze základních pilířů tohoto bohatství je tradiční kultura, péče o její uchování a rozvíjení. Je to identifikační karta každého národa. Bohatství našeho národa je o nevyčerpatelné studnici a různorodosti krojů,

¹ http://www.noramb.cz/About_Norway/culture/Kulturni-ddictvi/heritage/general/

² <http://www.historickededictvi.cz/kulturni-dedictvi>

³ <http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakony-mezinarodni-dokumenty/mezinarodni-dokumenty/unesco/>

zvyků, písní, tanců, teskných či veselých melodií, festivalů a různých akcí, jedním slovem o nás.⁴

3.2. SWOT analýza

Swot analýza je částí souboru nástrojů strategické analýzy o stavu firmy, podniku či organizace z hlediska čtyř základních faktorů. Swot analýza patří mezi nejjednodušší metody, která má za cíl odhalit údaje a hodnocení o současném stavu „objektu“ (vnitřní prostředí) a současné situace jeho okolí (vnější prostředí) během práce. Tyto základní faktory poskytují podklady pro formulaci strategických cílů a rozvojových směrů, aktivit. Jména základních faktorů v angličtině udávají zkratku **SWOT** analýzy, a jsou to **SILNÉ STRÁNKY (Strengths)**, **SLABÉ STRÁNKY (Weaknesses)**, které popisují vnitřní prostředí a nazývají se též jako „interní analýza“ a faktory **PŘÍLEŽITOSTI (Opportunities)**, **HROZBY (Threats)**, které popisují vnější prostředí a nazývají se též jako „externí analýza“. Získané údaje, podklady a všeskeré informace jsou přenesené a znázorněné v matici.⁵

Schéma SWOT analýzy:

SWOT analýza		Analýza vnitřního prostředí	
		Silné stránky (Strengths)	Slabé stránky (Weaknesses)
Analýza vnějšího prostředí	Příležitosti (Opportunities)	Strategie SO	Strategie WO
	Hrozby (Threats)	Strategie ST	Strategie WT

Pramen: DĚDINA, Jiří a CEJTHAMR, Václav. Management a organizační chování. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-1300-4; vytvořeno autorkou

Legenda:

SO – maximální silné stránky využívané na získání příležitostí

WO – minimalizace slabých stránek s pomocí využíváním příležitostí

ST – využití silných stránek na minimalizace hrozeb

WT – minimalizace slabých stránek a minimalizace hrozeb.

Silné stránky poskytují informace, v čem je daný objekt dobrý, jak je vyspělý a na které jednotky může spoléhat v budoucnosti.

Mezi **slabé stránky** patří prvky, s nimiž nejsme spokojeni, které znamenají problémy v každodenním provozu. Také pomáhají odhalit oblasti nebo procesy, které potřebují změnu.

⁴ <http://www.klenovec.sk/noviny/KN0506Rw.pdf>

⁵ DĚDINA, Jiří a CEJTHAMR, Václav. Management a organizační chování. Praha: Grada Publishing, 2005. p.41-43. ISBN 80-247-1300-4.

Slabé stránky též označují oblasti pro zlepšení, na kterých musíme pracovat a změnit je pro dosažení úspěchů v budoucnosti.

Každý nový prostředek a pracovní metoda se podílí na vývoji organizace a zabezpečí větší poptávku pro organizaci. Využití **příležitostí** může ovlivnit efektivní fungování organizace. Poslední skupina zahrnuje ohrožující **hrozby** z vnějšku, které brání činností a fungování.

SWOT analýza byla původně zpracována pro firmy, avšak lze ji použít i pro jiné objekty, v našem případě pro menší, ohraničené regiony.⁶

3.3. Cestovní ruch

Do cestovního ruchu jsou v nejobecnějším pojetí zahrnuté všechny pohyby a změny místa pobytu mimo místo trvalé bydliště. Cestovní ruch uspokojuje přání a potřeby lidí, přičemž se postupně vytvořila celá řada služeb cestovního ruchu (např.: doprava, turistická zařízení, ubytování, stravování, průvodcovské služby, turistické informační systémy,... atd.). Zahrnuje všechny formy cestování po dobu kratší než jeden ucelený rok za účelem rekreace, poznávání, trávení volného času, kultury, historie, zvýšení znalostí, sportu, spojení mezi lidmi a služebních cest (osoba nesmí být ze zdrojů navštíveného místa odměňována).⁷

Cestovní ruch má přímý dopad na příjmy státního rozpočtu, na příjmy rozpočtů regionů, průmyslová odvětví, vytváří nové pracovní příležitosti a investiční aktivity.⁸

Dále uvádím vybrané prvky objektů a zařízení pro cestovní ruch:

Doprava (silniční doprava, letecká doprava, železniční doprava, vodní doprava).

Stravovací zařízení (restaurace, jídelna, hotelové stravování).

Ubytovací zařízení (hotely, motely, ubytovny, autocamp, stany, chatová osada).

Turistická zařízení (cestovní kanceláře, směnárny, maloobchodní zařízení, půjčovny, zdravotnická zařízení, rekreační střediska).

Sportovně – technická zařízení: letní (koupaliště, pláže, hřiště, jezdectví, střelnice), zimní (lanovky, vleky, výtahy, sjezdovky).

Cestovní ruch obsahuje různé formy, které jsou dále uvedeny:

- rekreační forma cestovního ruchu
- kulturně – poznávací forma cestovního ruchu
- lázeňsko – léčebná forma cestovního ruchu
- sportovně – rekreační forma cestovního ruchu
- formy cestovního ruchu spojené s profesními motivy (např.: kongresová turistika, incentivní turistika)
- seniorská forma cestovního ruchu
- mládežnická forma cestovního ruchu
- venkovská turistika, agroturistika, ekoturistika
- cestovní ruch mimo veřejné formy

⁶ ŠTĚDRONĚ, Bohumír a kol. autorů. *Teorie a praxe strategického a manažerského řízení v ICT*. Praha: Kernberg Publishing, 2009. p.22-24. ISBN 978-80-87168-13-4.

⁷ KOŽEŠNÍK, Jaroslav a ŠTĚPÁNEK, Miroslav a kol. autorů. *Ilustrovaný encyklopedický slovník 1 A-I*. Praha: ACADEMIA, 1980. ISBN 505-21-856

<http://www.czechtourism.cz/didakticke-podklady/1-charakteristika-a-vyznam-cestovniho-ruchu-v-cesku/>

⁸ <http://cestovniruch.studentske.cz/2009/11/cestovni-ruch-definice.html>

- ostatní formy cestovního ruchu (vzdělávací, náboženská, lovecká, nákupní, dobrodružná).

3.4. Region

Region je více či méně ohraničená část zemského povrchu, která v některých ohledech může být považována za jednotný krajinný celek, správní jednotka, a která je charakterizovaná určitými vlastnostmi, jimiž se odlišuje od ostatních oblastí. Tyto vymežující vlastnosti mohou být například krajina, podnebí, jazyk, etnický původ, politická hranice.⁹

Určování hranic regionu se děje podle hranic přírodních, správních a historických. Často se mluví o tzv. homogenních a nehomogenních regionech, přičemž dnes platí, že naprostá většina prostorově ohraničených regionů tvoří nehomogenní regiony:

Homogenní region (formální) vyznačuje územní celky se stejnými nebo velmi podobnými přírodními, sociálními a ekonomickými charakteristikami (např.: regiony se stejnými hospodářskými charakteristikami, totožnost geografických oblastí, hustě osídlené regiony, průmyslové regiony). Naproti tomu **nehomogenní region (nodální, spádový, heterogenní, funkční, uzlový)** je vymezen na základě na sebe vzájemně působících prostorových prvků a intenzity jejich vazeb mezi nodálním centrem a jeho zázemím (periferií). Běžně se počítá se šesti základními prvky (hierarchie, prostorová interakce a toky, sítě, difúze, nody vznikající na křižovatkách, povrchy).¹⁰

Pro všechny členské, přístupující i kandidátské státy Evropské unie byla vytvořena tzv. „Klasifikace územních statistických jednotek“ („Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques“ = NUTS), která se používá pro statistické monitorování a analyzování sociální a ekonomické situace v regionech, taktéž pro posuzování a hodnocení potřeby regionů.¹¹

Pro Slovensko platí následující rozdělení do jednotek NUTS:

NUTS I – Slovenská republika

NUTS II – 4 statistické územní jednotky: - Bratislavský kraj, Západné Slovensko (Trnavský, Trenčiansky a Nitriansky kraj), Stredné Slovensko (Žilinský a Banskobystrický kraj) a Východné Slovensko (Prešovský a Košický kraj)

NUTS III – 8 samosprávných krajů: Bratislavský kraj, Trnavský kraj, Trenčiansky kraj, Nitriansky kraj, Žilinský kraj, Banskobystrický kraj, Prešovský kraj, Košický kraj

LAU 1 – 79 okresů

LAU 2 – 2883 měst a obcí.

⁹ KOŽEŠNÍK, Jaroslav a ŠTĚPÁNEK, Miroslav a kol. autorů. *Ilustrovaný encyklopedický slovník 3 Pro-Ž*. Praha: ACADEMIA, 1995. ISBN 80-901647-6-5.

http://absolventi.gymcheb.cz/2007/kocvarro/seminarka_ze/vysledky.html

¹⁰ <http://www.volny.cz/krejska/2.htm>

¹¹ <http://www.strukturalni-fondy.cz/Glosar/N/NUTS>

4. Region Gemer – Malohont (základní charakteristika)

4.1. Poloha

Gemer prakticky tvoří jeden celek s Malohontem a leží na jihu středního Slovenska, částečně přesahující až do Maďarska. Území tohoto regionu patří do tří okresů a dvou samosprávných krajů. Gemer ve spojení s Malohontem do župy Gemersko-Malohontské představuje jednu z nejstarších a nejvýznamnějších kulturních oblastí Slovenska. Geografické vymezení území Gemera lze naznačit takto: - severní hranici tvoří masiv Volovských vrchů, jeho západní hranice vede od slovensko - maďarské státní hranice po hřebeni Veporských vrchů, východní hranici tvoří Soroška a na jihu výběžky Cerové vrchoviny. Takto vymezené území má rozlohu 3415 km². Oblast Gemera je na území tří okresů (Rimavská Sobota, Revúca, Rožňava), v současnosti 211 obcí, z toho mají statut města Rimavská Sobota, Hnúšťa, Tisovec, Poltár, Tornaľa, Revúca a Rožňava. Největším městem regionu je Rimavská Sobota, je okresním městem. V městech žije v současnosti asi 46% obyvatel regionu.¹²

Obrázek č.1: Gemer – Malohont

Pramen: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/20/Slovakia_Gemer.jpg/350px-Slovakia_Gemer.jpg

4.2. Historické členění

Příznivé přírodní poměry v údolích řek byly stimulem pro osídlení tohoto území již v pravěku. Příroda Gemera poskytovala i možnost osídlení jeskyní v krasových oblastech.

¹² ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLÖS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznávame Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.5, p.20. ISBN 80-88975-50-6

Nejvýznamnějším jeskynním sídlem byla podle množství zachovaných archeologických nálezů jeskyně Domica. Bohatá ložiska v Slovenském rudohoří vytvořily vynikající podmínky na zpracování kovu. Dokladem toho je velké množství bronzových pokladů, které se našly na území Gemera (v Babinci, Gemeru, Hodejove, Ožďanech, Plešivci, Rimavské Sobotě). S růstem bohatství docházelo i ke společenským změnám. Prvním historickým národům, které se dostaly na území Gemera byly Skýtové, jejich mohyly najdeme při Rimavských Janovciach a Včelinciach. V posledních stoletích př.n.l. sem přišli Keltové, kteří přinesli znalost hrnčířského kruhu, čtyřkolový vůz, první kovové peníze. V období stěhování národů se zde přechodně usídlili Hunové, Avari a germánští Longobardi. Od 4. století i z východu přicházely slovanské kmeny. V 10. století začaly od jihu pronikat první maďarské kmeny. V 10. a 11. století se Gemer stal součástí uherského státu. V 13. a 14. století vznikla samosprávná šlechtická Gemerská stolice. Centrem župy byl královský hrad Gemer, podle kterého se celé území nazývá. Po vpádu Tatarů nastal rozvoj výstavby kamenných hradů, které měly velký význam při obraně krajiny a kolem nichž se soustřeďoval hospodářský a politický život. K nejvýznamnějším patřil hrad Muráň, z kterého se dodnes zachovaly jen zříceniny a hrad Krásna Hôrka, který je jediným dobře zachovaným hradem na Gemeru.

Od poloviny 14. století do začátku 16. století hovoříme o tzv. zlatém věku v historii Gemera. Rozvíjela se zejména těžba železné rudy, zpracování kovu a vznikaly první řemeslnické cechy. Významná byla i výroba keramiky. V městech se postavily gotické chrámy a kostely, z nichž několik se zachovalo dodnes a jsou součástí Gotické cesty.

Slibný hospodářský a politický rozvoj Gemera byl přerušen na dvě století během tureckých válek. Po bitvě u Moháče se Gemer dostal do bezprostřední blízkosti Turecké říše. V roce 1542 se župa podřídila tureckému panství.

Z hlediska územnoprávního členění získal Malohont naprostou nezávislost během vlády Jozefa II. V roce 1786 vznikla první Gemersko - Malohontianska stolice. A v roce 1803 vznikla druhá Gemersko - Malohontianska stolice, která s menšími úpravami přetrvala do roku 1922. Sídlem stolice se stala Rimavská Sobotka.

Ve druhé polovině 18. století a v 19. století se rozvíjela těžba, zpracování železa a různá řemesla. Po celém Uhersku a v zahraničí byly známé produkty gemerských hrnčířů a soukeníků a Gemer se stal centrem uherského železářství.

Velké hospodářské změny nastaly po I. světové válce, kdy vznikla Československá republika. Zastaralý gemerský průmysl nestačil konkurovat vyspělému českému průmyslu a proto se několik průmyslových podniků zavřelo. V roce 1938 byla revize hranic, po níž se velká část Gemera včetně míst Rožňava, Jelšava a Rimavská Sobotka stala až do roku 1945 součástí Maďarska. V současnosti je Gemer - Malohont rozdělen mezi Banskobystrický a Košický kraj. Gemer má průmyslově - zemědělský charakter.¹³

4.3. Národnostní členění

V 16. až 18. století nastaly změny v etnické příslušnosti složení obyvatelstva. Z jihu unikala před tureckým nebezpečím maďarská šlechta, která se usadila v Gemeru. Německé obyvatelstvo, které v minulosti zakládalo hornické osady, se postupně asimilovalo a převzalo většinový maďarský nebo slovenský jazyk. Vylidněné území po tureckých vojskách bylo dosídlené valachy, kteří se usadili zejména na výše položené části pohoří a věnovali se pastevectví. Pro území Gemera - Malohontu bylo charakteristické jeho etnické rozdělení na severní slovenskou a jižní maďarskou část. Region je v současné době ve velké míře obydlen i Romy.

¹³ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLÖS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznáваме Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.13-18. ISBN 80-88975-50-6

Z hlediska náboženské struktury je Gemer velmi pestrý. Nejvíce zde žije římských katolíků (44,4%), podíl evangelíků a reformovaných je nižší, avšak několkonásobně převyšuje celoslovenský průměr.¹⁴

¹⁴ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZŐLLŐS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznávame Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.17-18, p.20. ISBN 80-88975-50-6

5. Kulturní bohatství regionu Gemer – Malohont

5.1. Přírodní potenciál

Území regionu Gemer - Malohont se rozprostírá v jihovýchodní části Banskobystrického kraje. Oblast Gemera z hlediska geomorfologického členění patří do tří oblastí subprovincie Vnitřní Západní Karpaty. Jeho větší část se nachází ve Slovenském Rudohoří, v údolí řeky Rimava, v nadmořské výšce 208 m a patří do Jihoslovenské kotliny, sever patří do Revúcké vrchoviny, Spišsko - gemerského krasu a Stolických vrchů, jih do sopečné Cerové vrchoviny. Nejvýznamnější toky jsou Rimava, Blh a Slaná.

Největším bohatstvím území je zdejší příroda a její jedinečné projevy ve formě krasových a ledových jeskyní v podzemí třech národních parků (Slovenského ráje, Slovenského krasu a Muránské planiny). Dobšinská ledová jeskyně a Ochtinská aragonitová jeskyně jsou světovými unikáty. Dalším je stalagmit v Krásnohorské jeskyni vysoký 32,6 m, který se nachází v Slovenském krasu, který je naší jedinou biosférickou rezervací evidovanou na seznamu UNESCO.

Gemer vzhledem k jedinečným přírodním krásám a unikátním historickým památkám má velký potenciál pro rozvoj cestovního ruchu. Ten však není dostatečně využíván. Problémem zůstává zejména slabá dopravní infrastruktura a nedostatek kvalitních ubytovacích zařízení. V posledním období v této oblasti dochází k významným změnám, zkvalitňuje se oblast služeb a postupně dochází ke zvyšování počtu návštěvníků především ze zahraničí.¹⁵

5.1.1. Jeskyně

Dobšinská ledová jeskyně

Je jedna z nejvzácnějších přírodních jevů. Nachází se pod vrchem Dúča s vchodem umístěným v nadmořské výšce 971 m. Svou délkou 1232 m a hloubkou 112 m patří k největším ledovým jeskyním v Evropě. Celkový objem ledu se odhaduje na cca 110 000 m³. Hloubka ledu místy je víc než 25 m. Ze světoznámých ledových jeskyní je Dobšinská ledová jeskyně nejnižší položená, což jen zvýrazňuje její jedinečnost. Objevil ji báňský inženýr E. Ruffino v roce 1870 a o rok později byla zpřístupněna veřejnosti. V roce 1887 byla první elektricky osvětlenou jeskyní v Uhersku. Délka prohlídkové trasy s převýšením 43 m je 475 m a její absolvování trvá cca 45 minut.

Dobšinská ledová jeskyně je nejznámějším symbolem jižní části Slovenského ráje. Od roku 1964 je národní přírodní památkou, kterou zařadili do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO.¹⁶

¹⁵ <http://www.gemer.sk/>

ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLŐS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznávame Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.6-7, p.9-13. ISBN 80-88975-50-6

¹⁶ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLŐS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznávame Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.86. ISBN 80-88975-50-6

Obrázek č.2: Dobšinská ledová jeskyně

Pramen: <http://www.gemer.sk/ciele/dljaskyna/dljaskynam.jpg>

Ochtinská aragonitová jeskyně

Nachází se v Revúcké vrchovině a je jedna z nejpozoruhodnějších jeskyní na světě. Má aragonitovou výzdobu. Aragonit tvoří bohatě větvené jehličkové, paprskovité a krápníkové útvary podobné korálům. Četné trsy a keříky mají sněhově bílou barvu a kontrastují s modrým pozadím vápenců.

Jeskyni objevili v roce 1954, a od roku 1972 je z celkové délky 300 m zpřístupněných 230 m.¹⁷

Obrázek č.3: Ochtinská aragonitová jeskyně

Pramen: http://files.allaboutslovakia.webnode.sk/system_preview_detail_200000029-91b4592ade/oajaskynam.jpg

¹⁷ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLŐS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznávame Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.8, p.101. ISBN 80-88975-50-6

Domica

Nachází se v jihozápadní části Slovenského krasu na Silické planině. Objevili ji v roce 1926, ale veřejnosti zpřístupněna byla až v roce 1932. V současnosti je k dispozici okruh dlouhý 1315 m, z čehož 140 m tvoří plavba po podzemním toku Styx. Jeskyně má celkovou délku 5080 m a je typická zejména velkými prostornými dómy a kaskádovými jezírky. Domica je součástí většího jeskynního systému s jeskyní Baradla na maďarském území v celkové délce asi 25 km, z níž jen necelá čtvrtina se nachází na území Slovenska.¹⁸

Obrázek č.4: Domica

Pramen: http://www.skmagazine.eu/upload/images/DOMICA_13_07_web.jpg

Gombasecká jeskyně

Jeskyně se nachází na západním úpatí Silické planiny. V roce 1951 byla objevená rožňavskou skupinou jeskyňářů a přístupná veřejnosti je od roku 1955 v délce 285 m. Celková délka jeskyně dosahuje 1525 m. Jeskyně vznikla krasovým rozpouštěním vápence a erozní činností podzemního Černého potoka, který přitéká ze Silické lednice. Má bohatou stalaktitovou výzdobu, zejména tenká sklovitá, sněhově bílé brčka, která místy dosahují až 3 m a ostře kontrastují s hnědočerveným podkladem vápencových stěn. V roce 1968 začali v Gombasecké jeskyni využívat speleoterapii na léčbu respiračních onemocnění.¹⁹

¹⁸ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLŐS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznávame Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.66. ISBN 80-88975-50-6

¹⁹ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLŐS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznávame Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.58-59. ISBN 80-88975-50-6

Obrázek č.5: Gombasecká jeskyně

Pramen: http://www.misovic.net/blog/wp-content/uploads/2009/06/gombasecka_jaskyna_03.jpg

5.1.2. Národní parky a chráněné krajinné oblasti

Jedinečné přírodní hodnoty Gemera jsou chráněny prostřednictvím různých kategorií chráněných území. Na severu do Gemera zasahuje Národní park Slovenský ráj, který vyhlásili v roce 1988. Na severu s ním sousedí **Muránska planina**, která vzhledem ke koncentraci ohrožených druhů rostlin a živočichů a ojedinělému krasovému reliefu v roce 1997 dostala statut národního parku. Vyskytují se zde ojedinělé rostliny a živočichové. Mezi světové unikáty patří třetihorní relikv (tzv. endemit), likovec muránský, který se nevyskytuje nikde jinde na světě a vzácný Tesařík alpský. Z historického hlediska zaujme zejména zřícenina hradu Muráň.²⁰

²⁰ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLŐS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznáваме Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.6, p.13. ISBN 80-88975-50-6

Obrázek č.6: Muránska planina

Pramen: <http://www.gemer.sk/ciele/mplanina/mplaninah12v.jpg>

V jižní a jihovýchodní části Gemera se nachází **Národní park Slovenský kras**, který je od roku 1979 začleněný do mezinárodní sítě biosférických rezervací. Jeskyně krasové oblasti Aggteleki karszt a Slovenského krasu jsou zařazeny do Seznamu světového dědictví UNESCO (1995). Slovenský kras patří mezi největší krasové území v Evropě s největší koncentrací podzemních prostorů (nachází se zde cca 400 jeskyní a propastí). Kromě jeskyní se zde vyskytují i další krasové formy jako jsou krasová pole, škrapy. Plošinu rozčlenila hluboce zaříznutá údolí řek Slaná, Štítňik, Muráň a Turňa na několik oddělených částí - krasových planin. V Slovenském krasu nedaleko jeho hranice s Volovskými vrchy se nachází Zádielská tiesňava. Je to jedinečná dolina s délkou 3 km, kterou tvoří krasová, místy jen 10 m široká soutěška potoka Blatinca s kolmými až 400 m vysokými stěnami. Dolina s rozlohou asi 2 km² je národní přírodní rezervací a byla zařazena mezi biosférické rezervace UNESCO.²¹

²¹ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZŐLLŐS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznávame Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.9, p.13. ISBN 80-88975-50-6

Obrázek č.7: Národní park Slovenský kras

Pramen: http://www.slovakia.travel/Photo/data/Images/DetailSize/0/Slovensky_kras_067-TOM0479.jpg

Východní částí do Gemera zasahuje Chráněná krajinná oblas **Cerová vrchovina**. Vyhlášená v roce 1989 patří k nejmladším sopečným pohořím na Slovensku. To vzniklo výlevy tekuté čedičové lávy v období pliocénu až pleistocénu. Cerová vrchovina má zajímavý sopečný reliéf. Nad okolím vystupují soutěsky, lávou vyplněné sopečné komíny jako Hajnáčsky hradní vrch, Soví hrad v Šuriciach. Sopečný reliéf doplňuje teplomilná fauna a flora.

Gemer s Malohontem mají ucelenou říční síť. Povrchové vody odvádí vějířovitá říční soustava Slané do Tisy, Dunaje a dále do Černého moře. Do povodí Slané patří přes 90% Gemera. Těsně před opuštěním území Slovenska ústí do Slané její nejvýznamnější přítok Rimava, která vytváří samostatné povodí a která s přítoky Klenovská Rimava, Rimavica, Gortva a Blh odvodňuje zejména Malohont.²²

²² ZUBRICKÝ, Gabriel a SZŐLLŐS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznávame Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.10, p.40. ISBN 80-88975-50-6

Obrázek č.8: Cerová vrchovina

Pramen: <http://www.vibrama.sk/fotosutaz/skuska.jpg>

5.2. Kulturní potenciál

Gemer - Malohont je kraj starobyklých kostelů, panských sídel, statkářských kurií, ale i lidové architektury - na severu dřevěné, srubové, na jihu zděné, s typickými bílými sloupořadími podezdívky. V oblastech regionu se nachází více než 185 kulturních památek zapsaných v Ústřednom zozname pamiatkového fondu SR. Produktem konjunktury hornictví a železářství jsou především gotické kostely s umělecky hodnotnou výmalbou technikou pravé fresky, kde dominují oltáře a kazatelny s náročnou sochařskou výzdobou.²³

Charakteristickým projevem gemerské lidové výtvarné tvorby jsou kostelní lavice, kazetové stropy s malovanou ornamentikou. Nejvýznamnější gotické sakrální stavby s nástěnnými malbami z 12. a 17. století se nachází v obcích Velké Teriakovce, Rimavská Baňa, Kraskovo, Kyjatice a Rimavské Brezovo. Evangelický kostel z 15. století ve Velkých Teriakovciach - má velmi cenný interiér s vzácným kazetovým stropem. Nejstarší kazety pocházejí ze 16. století, ostatní ze 17. a 18. století. V motivech převládá renesanční ornamentika. Rimavská Baňa patří mezi nejstarší obce v Malohontě. Těžba nerostných surovin (zejména zlata) se v jejím okolí začala rozvíjet již v středověku. S příchodem německých kolonistů v druhé polovině 13. století se začala i hlubinná těžba v dolech. Nadějný vývoj obce se zastavil v 15. století pro vyčerpání ložisek. V obci se nachází románský evangelický kostel z 13. století, který goticky přestavěli v 14. a 15. století. V interiéru kostela, který je národní kulturní památkou, jsou největší vzácnosti středověké gotické nástěnné malby ze 14. století. Malby představují tzv. „ladislavskou legendu“ byly vytvořeny technikou pravé fresky.²⁴

Kraskovo založili italská důlní kolonisté, které pozval kaločský arcibiskup. Dominantou obce je starobylý raně gotický kostel z 13. století. Patří mezi národní kulturní památky.

²³ <http://www.gemer.sk/>

²⁴ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLŐS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznávame Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.140-145. ISBN 80-88975-50-6

V Gemeru, při Kyjaticiach našli pohřebiště lidu kyjatickej kultury z let 1100 - 700 př.n.l. Základním zdrojem poznání této kultury se stal výzkum téměř 200 hrobů. Mrtví se pohřbívali do tzv. kamenných skříněk, které se zasypávaly mohutným kamenným příkrovem, výhradně žárovým způsobem.

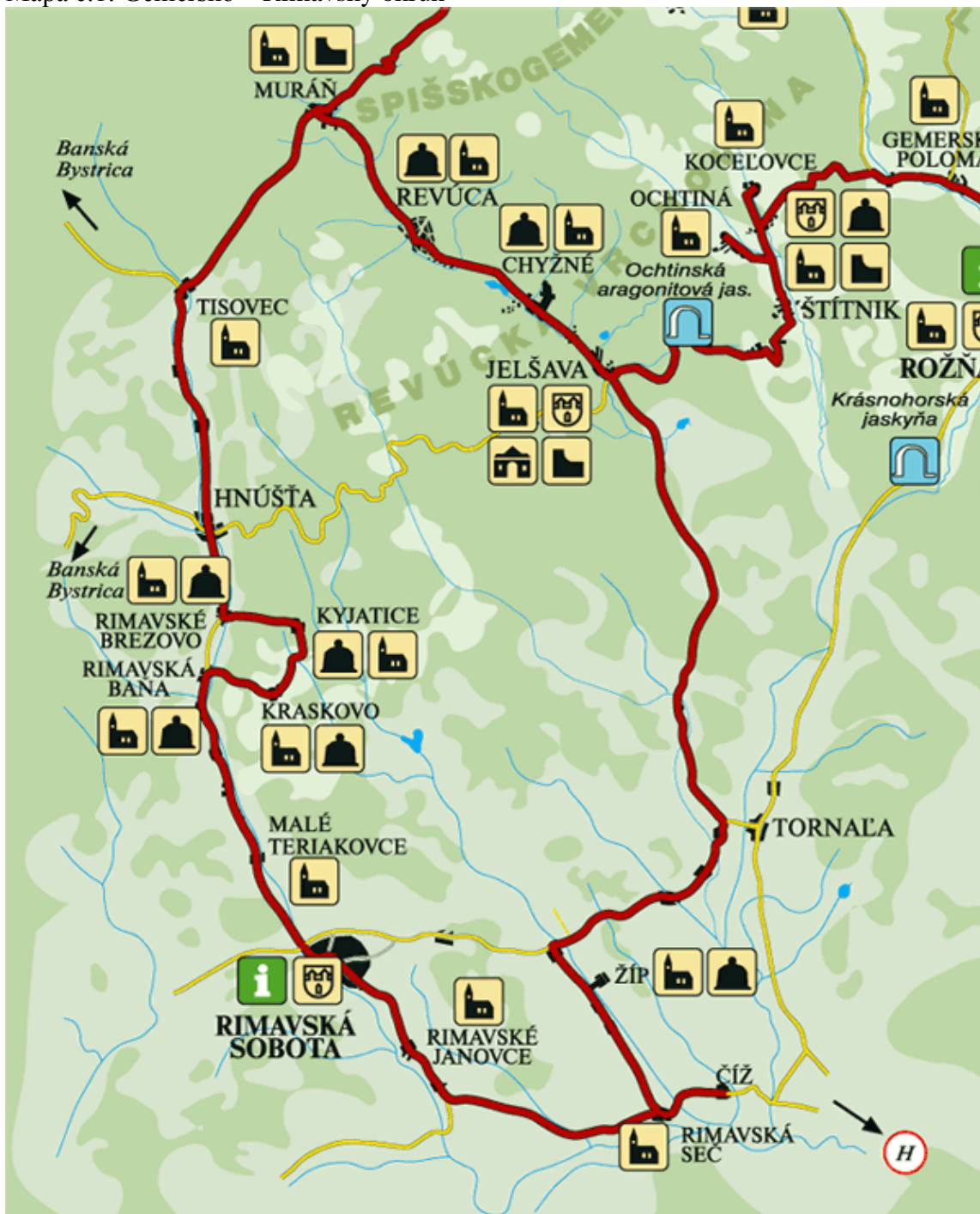
Gotická cesta

Kostely jsou zařazeny do trasy turistické cesty s názvem Gotická cesta. Trasa je dobře značená hnědými tabulemi umístěnými při cestách a důležitých objektech a seznamuje turisty s nejvzácnějšími kulturními památkami území, které vznikly zejména v období rozvoje gotického umění. Jsou jediné katalogizované soustavy pro potřeby cestovního ruchu. Gotická cesta je historickou vzácností, ale navštěvovaná je jen zřídka. Příčinou je hlavně chybějící koordinace, nevyřešené majetko - právní vztahy a také neuspokojivá údržba.

Je první tématickou kulturně - poznávací cestou na Slovensku. V uceleném okruhu představuje nejzajímavější klenoty regionu: hradní komplexy, celkově zachovaná historická jádra měst, muzea a katedrály, ale také vzácné skvosty jako jsou vesnické kostely, měšťanské a řemeslnické domy nebo romantické kamenné mosty. Přitom se nesetkáváte pouze s uměleckými a stavebními díly gotiky ale přesvědčíte se také o kráse fascinujících stop, které zde zanechaly jiné kulturně - historické epochy.

Celá oblast se rozděluje na okruhy: Spišský - Pieninský, Spišský - Tatranský. Spišsko - Gemerský a Gemersko - Rimavský okruh.

Mapa č.1: Gemersko – Rimavský okruh

Pramen: http://www.gothicroute.sk/images/mapa_GEMER-RIMAVA.gif

„Vzácní pocestní, vitajte na Gemersko-rimavskom okruhu Gotickej cesty, ktorý Vás povedie po cestách - necestách za krásami gotickej nástennej maľby ukrytej v kostoloch Rimavskej doliny a vrškov.“. Těmito úvodními slovy na stránce (www.rimavskasobota.sk/goticka-cesta.phtml?id3=17018) se snaží autoři dostat do povědomí a charakterizovat ojedinělý skvost potencionálnímu návštěvníkovi.²⁵

Další informace a Gotické cestě jsou uvedeny v Příloze č.1.

²⁵ www.rimavskasobota.sk/goticka-cesta.phtml?id3=17018

Muzea, knihovny a galerie Gemera – Malohontu

Vznik muzea v Rimavské Sobotě se datuje na 3. září 1882. Tehdy byla otevřena Umělecko - archeologická výstava Gemerské župy, která položila základy muzea a zároveň byl zřízen Gemersko - malohontský muzejní spolek. Základem sbírkového fondu se stalo 568 předmětů, které byly darovány různými osobnostmi a institucemi. Muzeum v Rimavské Sobotě je pátým nejstarším muzeem na Slovensku.

Počátky vzniku Okresní knihovny Matěje Hrebendu jsou spojené s počátky muzea. Součástí knihovny se staly např.: část Daxnerovej knihovny z Tisovce, část knihovny Sjednoceného protestantského gymnázia v Rimavské Sobotě, knihovna zakladatele a prvního ředitele muzea Jana Fábryho, knihovna rodiny Gömöri ze Širkoviec. Historický knižní fond tvoří 70 starých tisků pocházejících ze 16. století, které v roce 2005 Ministerstvem kultury Slovenské republiky byly prohlášeny za historické knižní dokumenty. Knihovna disponuje příručním knižním fondem (11089 knižních jednotek) a historickým knižním fondem (32773 knižních jednotek).²⁶

Zájem o zachování a propagaci kulturního dědictví v regionu se usilují i Gemersko – Malohontské osvětové středisko v Rimavské Sobotě, je jednou z příspěvkových organizací Banskobystrického samosprávného kraje. Plní nezastupitelné poslání při uchovávání, zpřístupňování a zvelebování tradičních i současných kulturních hodnot v regionu. Gemersko - Malohontské osvětové středisko v Rimavské Sobotě neustále spolupracuje s místními a regionálními institucemi při rozvíjení kulturně - vzdělávacích aktivit v regionu působení.

Městská galerie v Rimavské Sobotě vznikla v roce 1996. Od jejího založení zde proběhly výstavy orientované na aktuální autorská a kolektivní prezentace tvorby významných umělců všech generací.²⁷

Tradiční akce

Tradiční akce jsou velmi důležité pro rozvoj cestovního ruchu, znamenají možnost příjemného trávení volného času pro návštěvníka regionu. Patří sem:

- Letavy - mezinárodní tvůrčí setkání neprofesionálních výtvarníků, divadelníků a recitátorů.
- Dobšinského pohádkový Gemer - přednášky, tvůrčí dílny pro pedagogy, divadelní představení

V městě působí Folklorní soubor Rimavan - pokračuje v rozvíjení tradic lidové kultury, hudebně - taneční soubor Rimavanček – připravuje mladých talentovaných adeptů pro práci ve všech složkách folklorního souboru Rimavan, Dychová hudba Sobotienka, Folklorní skupina Nový Gemer, Malé jevištní formy Pictus - alterna, která připravuje divadelní kompozice .

Region je bohatý na podzemní zdroje minerálních vod. Minerální voda **Číži** je známá od 60. let 19. století. Byla objevena při kopání studny. Má vysoký obsah jódu, brómu a jiných minerálů. Analýzy ukazovaly, že je nejsilnější mineralizovanou vodou svého druhu na světě. Lázně v Číži otevřeli v roce 1889. Mají vynikající léčebný efekt v případě chorob pohybového aparátu. Lázeňské budovy postavené ve stylu Švýcarské lázeňské architektury jsou zachovány dodnes.

²⁶ <http://www.gmmuzeum.sk/profil.htm>

²⁷ <http://www.muzeum.sk/default.php?obj=galeria&ix=mgrs>

Prosperitu tohoto území zajišťovalo rozvinuté hornictví a hutnictví. Jedinečnými památkami železářské výroby v 19. století jsou tři zachovalé vysoké pece v Nižné Slané, Vlachově a v Sirku - Červeňanech. V některých obcích dodnes přežívají tradiční řemesla jako výroba šindelů, krajek, tkaní koberečků, zvonařství a hrnčířství. Dnes je Gemer známý jako ráj turismu. V létě jsou velmi často navštěvované památky středověký hrad Krásná Hôrka a secesní mauzoleum Andrassyovců v podhradí, lovecké panské sídlo s parkem v Betliari, zřícenina hradu Muráň a historická centra Rimavské Soboty a Rožňavy.²⁸

5.3. Rekreační, ubytovací a stravovací zařízení

V území regionu je poměrně málo zařízení cestovního ruchu a jsou soustředěna zejména v okolí dvou nejvýznamnějších rekreačních oblastí.

Kokava Línia – Háj je střediskem zimního cestovního ruchu. Nachází se zde více než 240 chat a 7 velkokapacitních zařízení s průměrnou kapacitou 60 lůžek, které nabízejí i stravovací služby a jiné doplňkové služby. Lyžařům jsou k dispozici 9 lyžařských vleků s umělým zasněžováním.

Vodní nádrž Teplý vrch je druhou významnou rekreační oblastí, s nejteplejší vodou na Slovensku. Nacházejí se zde dvě rekreační zařízení s kapacitou 220 lůžek, které nabízejí i stravovací služby a 120 stanů. Jsou zde sportovní areály, naučné stezky a půjčovny sportovních potřeb.

Ubytovací a stravovací kapacity jsou v uvedených oblastech poměrně dostatečné, ale celkově lze konstatovat, že ubytovacích a stravovacích zařízení v regionu je málo a ve více případech vyžadují rekonstrukci a vyšší vybavenost.

5.4. Dopravní infrastruktura regionu

Dopravní síť je přiměřeně rozvinutá, avšak kvalita cest neodpovídá dnešním požadavkům silniční dopravy. Hlavní dopravní síť území tvoří silnice II. třídy, které zajišťují spojení mezi obcemi v území a napojení daného území na celostátní cestovní síť - na jihu: Zvolen – Lučenec – Rimavská Sobota – Košice, která prochází jižním okrajem území.

Železniční síť území tvoří trať - jednokolejná trať č. 173 a č. 162, které vědu 12 obcemi regionu a napojují ho na celostátní železniční síť - na jižní tah Zvolen – Lučenec – Rožňava – Košice.

²⁸ <http://www.gemer.sk/>

ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLÖS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznávame Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.11. ISBN 80-88975-50-6

6. Podkladová studie pro dlouhodobé plánování obnovy kulturního dědictví a jeho využití v rámci cestovního ruchu pro region Gemer - Malohont

6.1. Analýza stavu využití kulturního a památkového potenciálu prostřednictvím cestovního ruchu

Při této práci a průzkumu potenciálního využití kulturního dědictví v regionu Gemer - Malohont jsem se spoléhala na konzultace a odborné rady pracovníků Regionální rozvojové agentury v Rimavské Sobotě.

Jejich pomocí jsem analyzovala a kategorizovala objekty: kamenné pamětihodnosti a jedinečný přírodní potenciál regionu. Zkoumala jsem jejich stav zachovalosti a zaměřila jsem se hlavně na ty, které měly potenciál dobrého ekonomického zhodnocení.

V sídle Regionální rozvojové agentury jsem měla možnost nahlédnout do přípravy různých zajímavých projektů, které byly vypracovány na podporu cestovního ruchu v regionu za účelem získání finančních zdrojů.

Pomocí konzultace s odbornými pracovníky Regionální rozvojové agentury jsem vypracovala i SWOT analýzu existujícího stavu a strategii lepšího využití kulturního dědictví území, jejich ekonomické zhodnocení se zaměřením na rozvoj cestovního ruchu.

Vliv cestovního ruchu na rozvoj regionu

Cestovní ruch nabývá stále větší ekonomický i sociální význam pro rozvoj především regionů venkovského charakteru jako je i řešený region Jižní Gemer – Malohont a to z následujících důvodů:

- a) ovlivňuje tvorbu nových pracovních příležitostí, zastavuje pokles počtu obyvatelstva v obcích, vytváří podmínky pro kooperaci podnikatelských služeb, třetího sektoru a státní správy,
- b) ovlivňuje výdělečnou situaci místního obyvatelstva, stimuluje jeho poptávku, vytváří příležitosti pro podnikatelské aktivity, aktivuje rozvoj zemědělské výroby, řemesel, obchodu a tak zlepšuje hospodářské a sociální poměry místního obyvatelstva,
- c) stimuluje rozvoj technické infrastruktury (budování silniční sítě, telekomunikací, zásobování pitnou vodou – budování vodovodů, kanalizace, plynofikace) a sociální infrastruktury (modernizace a výstavba bytového fondu, kulturně - osvětových zdravotnických zařízení ap.), zlepšuje péči o životní prostředí a občanskou vybavenost,
- d) je zdrojem příjmů regionu a tvorby hodnoty, přímo i zprostředkovaně ovlivňuje tvorbu HDP a v důsledku ekonomické specializace regionu na cestovní ruch je i faktorem podpory meziregionální kooperace,
- e) má pozitivní přímý a zprostředkovaný vliv na tvorbu a růst hrubého národního produktu regionu a vlivem rozvoje aktivního zahraničního cestovního ruchu i na devizové zhodnocování služeb cestovního ruchu.

Tento pozitivní vliv cestovního ruchu na rozvoj regionů je příležitostí lépe a efektivněji využít kulturně - historický potenciál a potenciál přírodních a turistických atrakcí regionu Gemer – Malohont.

Problémová analýza

Na základě shromážděných podkladů lze jednoznačně konstatovat, že region Jižní Gemer – Malohont je regionem s bohatým historickým a kulturním potenciálem. Má řadu poměrně zachovalých kamenných pamětihodností, rozvinutý tradiční folklór, zachované formy tradičních řemesel a samozřejmě i jedinečný přírodní potenciál. Potenciál v regionu není dostatečně využíván v cestovním ruchu, víceméně slouží len lokálním zájmům.

V důsledku uvedených negativních faktů se kumulují další problémy a to především nedostatek finančních zdrojů na údržbu památek, zachovávání tradic, čistotu životního prostředí, která má přímý dopad na jeho návštěvnost.

V současném období se do popředí na trhu cestovního ruchu dostávají zejména jeho individuální formy, orientované na tichá a pokojná místa, kde si rekreant může nejen odpočinout, regenerovat své síly, ale má i přímý kontakt s přírodou, resp. s venkovským prostředím, může se seznamovat s množstvím zajímavých kulturně - historických památek. Právě takové formy cestovního ruchu poskytují Jižní Gemer - Malohont. Venkovský turismus, cykloturismus a agroturismus nabízí pro klientelu specifické prostředí, osobitou atmosféru, možnosti na volnočasové aktivity, rekreaci, poznávání spojené s návratem k přírodě.

Ale ze získaných zdrojů předešlých studií vyplývá, že příspěvek cestovního ruchu v regionu do HDP je jen 1,5 %. V řešeném regionu je několik subjektů v oblasti pohostinství a ubytovacích služeb, z toho až 60 % jsou fyzické osoby. Průměr zaměstnávání je 3,4 osob na podnik. Dosahovaná výše příjmů v tomto odvětví se odhaduje jen na 66 % průměrné mzdy. Většina návštěvníků přicházejících do regionu se dá odhadnout zhruba na 0,83 % z celkového počtu turistů přijíždějících na Slovensko, z toho je až 92 % návštěvníků z EU. I když je to nárůst návštěvnosti oproti minulosti, vzhledem k potenciálu regionu je to málo.²⁹

Nároky zahraničního návštěvníka jsou velké, avšak regionální potenciál, úroveň služeb a volnočasový program postačuje jen na krátkodobé, jedno - až dvoudenní návštěvy. Pro dosažení lepšího výsledku je důležité zkvalitnění služeb, zlepšení dostupnosti, propagace a agitace směrem k návštěvníkům. Tuto úlohu se snaží naplňovat v rámci možností kromě samotných turistických center a zařízení i regionální turistická informační centra a kanceláře.

Institucionální zajištění lze považovat za dostatečné, jiné je to z pohledu jejich finanční podpory, která je rozhodně nedostatečná.

Jednoduchý průzkum prostřednictvím údajů z cestovních kanceláří a ubytovacích zařízení provedený v regionu odhalil některé zvyklosti a nároky solventních návštěvníků, kteří si nárokují dobře organizované trasy s dostupnými a kvalitními informačními materiály a vyhledávají kvalitní služby a péči. Nejvíce jsou využívány hotely vyšší kategorie (4 – 5 hvězdičkové), až 45 % klientely si rezervuje bydlení přes internet. Klienti požadují obsluhu na vysoké úrovni, jazykové znalosti a jen na první pohled čistých, upravených a bezpečných místech setrvávají déle, resp. se opakovaně vrací.

²⁹ <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4>

6.2. Zdroje financování rozvoje cestovního ruchu v regionu

Region je jedinou složkou systému, která není schopna sama vytvářet dostatečné finanční zdroje. Právě z toho důvodu se musí na financování cestovního ruchu v regionech podílet stát i jednotlivé obce. Soukromý sektor v cestovním ruchu není schopen samostatně řešit problémy perspektivního investičního a provozního rozvoje, protože jsou vyvolané problémy nedostatku vlastních a cizích finančních zdrojů.

Podpora cestovního ruchu ze strany státu má finanční a nefinanční charakter. Stát má v rukou poměrně široké spektrum prostředků, kterými má možnost ovlivňovat rozvoj cestovního ruchu. **Finanční podpora cestovního ruchu** ze strany státu má v zemích s rozvinutým cestovním ruchem v mnoha případech podobu dotaci. Dotace se vztahují především na rozvoj nových regionů cestovního ruchu. Finanční prostředky směřují do veřejných zařízení cestovního ruchu, do reklamy či propagace regionů cestovního ruchu, na rozvojové projekty, na kterých má stát přednostní zájem a pod. **Nefinanční podporu cestovního ruchu** představují různé poradenské služby, vzdělávací činnost a rekvalifikace. Nejrozsáhlejší investice směřují do výstavby a obnovy infrastruktury, do dopravních zařízení, které mají výrazný vliv na nabídku cestovního ruchu. V neposlední řadě sem patří podpora vzdělávání v cestovním ruchu, rekvalifikace nezaměstnaných, výchova průvodců cestovního ruchu, marketingové výzkumy a pod.³⁰

Finanční prostředky na podporu kulturní akce můžete získat v rámci **Programu přeshraniční spolupráce Maďarská republika – Slovenská republika** (Prioritní osa 1 Hospodářství a společnost, opatření 1.3. Rozvoj společného turismu), nebo z **dotace Ministerstva kultury Slovenské Republiky** (Program 4 - Umění, Program 6 – Kultura znevýhodněných skupin obyvatelstva) a **Regionální operační program** (Prioritní osa 3 Posílení kulturního potenciálu regionů a infrastruktúra cestovního ruchu, opatření 3.1. Posílení kulturního potenciálu regionů). Na rekonstrukci kulturní památky je dotační systém **Ministerstva kultury Slovenské Republiky** (Program - Obnovme si svůj dům, podprogramy:

1.1. obnova kulturních památek

1.2. obnova kulturních památek v lokalitách světového kulturního dědictví).³¹

Stejně může obec využít Finanční mechanismus EHP a Norský finanční mechanismus (Prioritní oblasti: EHP/Norsko - Uchování a revitalizace kulturního dědictví, Norsko/EHP - Uchování a oživení památek krajinářské a zahradní architektury).

Obec mimo pólů růstu může čerpat finanční prostředky na rekonstrukci obecních budov z Programu rozvoje venkova (Prioritní osa 3 Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace venkovského hospodářství, opatření 3.4.1. Základní služby pro venkovské obyvatelstvo).³²

³⁰ <http://www.culture.gov.sk/index>

³¹ <http://www.rpsas.sk/vyzvy.html>

<http://www.culture.gov.sk/ministerstvo/grantovy-system/dotacie-2012>

<http://eurofondy.webnode.sk/regionalny-operacny-program/>

<http://www.culture.gov.sk/ministerstvo/grantovy-system/dotacie-2012/Obnovme-si-svoj-dom-Narodny-cintorin-v-Martine>

³² <http://www.proculture.cz/cultureinfo/strukturalni-fondy-a-regionalni-rozvoj/financni-mechanismus-ehp-a-norska/dohoda-o-podpore-ehpnorska-2009-14-podepsana-2518.html>
<http://www.apa.sk/index.php?start&navID=121>

6.3. Institucionální zajištění rozvoje cestovního ruchu na území jižního Gemera – Malohontu

Tato práce akcentuje význam regionálních sdružení cestovního ruchu jako multi - sektorových partnerství veřejného a soukromného sektoru, které se mohou stát i významným nástrojem pro získávání a efektivní využívání finančních prostředků ze strukturálních fondů EU. Spolupráce s jednotlivými podpůrnými institucemi je na rozdílné úrovni. Existují velké rozdíly mezi městy a ostatním venkovem a to v cílech a možnostech. K spolupráci s institucemi působícími v regionu dochází jen při realizaci aktivit, které se nějakým způsobem dotýkají řešeného území a jsou velmi vzácné.

Podpůrné instituce

V regionu působí několik podpůrných institucí, které zajišťují a koordinují aktivity se strategickými zájmy kraje a národními strategiemi, tak v rámci přeshraniční spolupráce. Jsou to:

Regionální rozvojová agentura (RRA) Rimavská Sobota jako zájmové sdružení právnických osob patří do integrované sítě RRA, které jsou regionálními informačními centry prvního kontaktu pro strukturální fondy EU. Působí v okrese Rimavská Sobota a jejím cílem je iniciovat, koordinovat a provádět strategické aktivity zaměřené na sociální a hospodářský rozvoj Gemera - Malohontu.

Euroregion Slaná – Rimava se sídlem v Rimavské Sobotě je přeshraniční region, který zahrnuje okresy Rimavská Sobota, Revúca a Rožňava na slovenské straně a župu Borsod – Abauj – Zemplén na maďarské straně.

K dalším významným institucím patří **Regionální poradenská a informační centrum (RPIC) Rimavská Sobota**, které poskytuje informace, konzultace a poradenství především k přípravě a realizaci projektů environmentálního charakteru.

Turistické informační centrum (TIC) Rimavská Sobota je specializovaným zařízením města Rimavská Sobota, jehož úkolem je poskytovat informace o atraktivitách města a jeho okolí – historických památkách, přírodních zajímavostech, o kulturně - společenských akcích, o možnostech v rámci letní a zimní turistiky, ubytovacích a stravovacích kapacitách. TIC zastupuje region na výstavách cestovního ruchu na Slovensku. Vycházeje z těchto funkcí, TIC je aktivním článkem v propagaci na domácí i zahraniční půdě.

Důležitou podpůrnou institucí je i **Banskobystrický samosprávný kraj (BBSK)**.

Neziskové instituce a zájmová sdružení

Kromě spolupráce s podpůrnými institucemi třeba zmínit partnerství mikroregionů (sdružení obcí, neziskového a podnikatelského sektora a církví) a místních akčních skupin (MAS).

Region Gemer – Malohont a její obce jsou sdruženy do mikroregionů: Blžská dolina, Dolní Gemer, Domica, Kokavsko – Sinecko, Medveš, Muránská planina, Obručná, Palóczká vrchovina, Při Slané, Rimava – Rimavica, Rimavská Dolina, Suchánská dolina, Teplý vrch, Údolí Gortvy a Valická dolina.

Současná spolupráce spočívá zejména ve výměně zkušeností a společných informačních a propagačních aktivitách a je jedním z nejcennějších zdrojů pro příležitosti v programu Leader. Z regionálních a celoslovenských organizací je dobrá spolupráce zejména s Vidieckým parlamentem Banskobystrického kraje a Agenturou pro rozvoj venkova Nitra, a to v oblasti poradenství, přípravy projektů a rozvojových programů mikroregionů a odborným metodickým usměrňováním přípravy partnerství a jejich kapacit na čerpání prostředků z fondů EU.

Na společenském dění v regionu a reprezentaci jeho obcí se podílí celá řada mimovládnicích organizací, spolků a uměleckých kolektivů. Téměř v každé obci je registrováno několik občanských sdružení, nejaktivnější z nich se kromě komunitních aktivit v obci podílejí na rozvojových aktivitách v jejím okolí nebo v rámci celého historického území regionu. Výrazným podílem ke kulturně – společenským aktivitám v regionu přispívají folklorní soubory a jejich taneční, hudební a pěvecké složky z Klenovca, Kokavy nad Rimavicou a Hnúšťa. Mezi nejvýznamnější a nejaktivnější sdružení patří RODON Klenovec, OZVENY Hrachovo, R.O.K Kokava nad Rimavicou, ATHÉNA Hnúšť'a, SERPENTÍNY Ožďany, VALGATA Drienčany, Z.L.O.M. Zacharovce, z romských sdružení Lácho drom Kokava nad Rimavicou, Romský život - Romano dživipen Hnúšť'a, Klub romských aktivistů Hnúšť'a a mnoho dalších. Z folklorních souborů jsou to FS VEPOR Klenovec, FS KOKAVAN Kokava nad Rimavicou a FS SINEC Hnúšť'a.³³

Cestovní kanceláře

Základem pro rozvoj cestovního ruchu jsou cestovní kanceláře, které mají důležité informace a propagační materiály pro svou klientelu a jsou kontaktním bodem pro návštěvu kteréhokoliv regionu. Disponují dobrým komunikačním potenciálem a dostupností pro zájemců. V regionu Gemer – Malohont je registrovaných 7 cestovních kanceláří.

6.3.1. Analýza institucionálního zabezpečení z hlediska rozvoje cestovního ruchu

Na základě všech získaných informací je třeba konstatovat, že institucionální zabezpečení je dostatečné na všech úrovních. Rozdílná je jejich kvalita a možnosti. Cestovní ruch je odvětvím převážně osobních služeb, kterými se uspokojují potřeby ubytování, stravování, zábavy, dopravy, sportu a pod. návštěvníky určité lokality, regionu a krajiny. Produkce a prodej těchto služeb jsou podmíněné potřebou nebo zájmem potenciálních spotřebitelů přicestovat a zdržovat se na daném místě, v oblasti, krajině. Proto se v cestovním ruchu nemluví obecně o spotřebitelích v cestovním ruchu, ale osoby vytvářející příjmy z cestovního ruchu se označují jako návštěvníci, účastníci cestovního ruchu nebo turisté. Z hlediska rozvoje cestovního ruchu a prosperity odvětví je proto stejně důležité nejen kvalita a komplexnost služeb cestovního ruchu, poskytovaných soukromým sektorem, ale i dostupnost daného místa, charakter krajiny, její přírodní, kulturní potenciál, celková úroveň obecní infrastruktury, rozsah a kvalita veřejných služeb a pod.. Nabídku v cestovním ruchu představuje harmonizovaný soubor uvedených komponentů. Soulad a proporcionalita všech prvků nabídky v cestovním ruchu se nejefektivněji dosahuje na místní a následně na regionální a národní úrovni.

Charakter produkce, zejména jeho roztržitost do velkého počtu malých institucí působících na daném území předurčuje nejen strategie a politiky cestovního ruchu, ale předpokládá úzkou spolupráci státního, soukromného a veřejného sektoru, vysoký stupeň koordinace jejich aktivit. Organizační struktura na regionální i lokální (místní) úrovni značně závisí také od organizačního uspořádání státu a od kompetencí územních celků. Ze získaných podkladů v provedeném průzkumu v řešeném regionu se jeví pro řešení rozvojových potřeb cestovního ruchu reálný následující model organizací cestovního ruchu na lokální a regionální úrovni.

³³ <http://www.rimava.sk/>

Lokální organizace cestovního ruchu

Lokální sdružení jsou základními kameny organizační struktury a iniciátory projektů, které mohou přesahovat i hranice území, na kterém operují. Jejich aktivita a iniciativa se projevuje v konkrétní obsluze zákazníka, přičemž se podílejí na rozvoji kvality služeb a daností příslušní lokality, v níž působí. Vlastní aktivitou a její rozšiřováním na společné projekty s okolními obcemi dávají impulsy k rozsáhlejšími projektům, které by v rámci svého území nemohli realizovat.

Regionální organizace cestovního ruchu

Dominantními funkcemi regionálních institucí jsou regionální marketing a tvorba regionálních rozvojových plánů. Na úrovni regionálních organizací se realizují společné iniciativy a projekty cestovního ruchu. Tady se spájejí síly a prostředky lokálních sdružení pro zabezpečení všech marketingových aktivit, kterých cílem je podpořit nárůst návštěvníků a tím i příjmů do všech oblastí v řešeném regionu.

Pro obě dvě úrovně institucí je charakteristické, že vystupují jako partneři v komunikačním procesu s místním obyvatelstvem a podnikatelskou sférou na jedné straně a na druhé straně s orgány státní správy od nejnižší úrovně až po decizní sféru, kterou představují státní orgány rozvoje cestovního ruchu: Ministertvo kultury a Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálního rozvoje Slovenské republiky.

Z hlediska financování institucí se také vytvářejí dvě skupiny institucí a to veřejná (státní) správa, soukromý a třetí sektor. Základním rozdílem jsou výše podpory a způsobilé náklady. Zařízení cestovního ruchu ve státní správě mají většinou 95% podporu z grantů a do celkového rozpočtu přispívají 5% spoluúčastí. Tyto instituce mají více možností na obnovu a rekonstrukci památek, budování potřebné infrastruktury a jsou oprávněnými subjekty na řešení ochrany životního prostředí.

Soukromý a třetí sektor jsou z hlediska dostupnosti zdrojů zařazeny společně. Jejich podmínky podpory jsou převážně financovány poměrem 50% : 50%, jen zřídka se objeví pro zaostalé regiony výjimka v poměru 95% : 5%, nebo 75% : 25%. Tyto zdroje bývají nejčastěji alokovány pro místní potřeby, rozvoj a zachování lidových tradic a řemesel, organizaci výstav a festivalů, propagaci místní kultury.

Spolupráci jednotlivých složek je velmi těžké zhodnotit. Stávající databáze a propojení jsou specificky rozloženy podle oblastí zaměření a podpory a pro nezainteresované jsou tyto komunikační kanály těžko pochopitelné a tím pádem i nedostupné. Další vnímanou komunikační bariérou je jazyková bariéra, která se viditelněji projevuje na nižších, lokálních úrovních, které zajišťuje samospráva nebo neziskový sektor. Tyto složky disponují vzácnými informacemi a vědomostmi o místních atrakcích, avšak jen málokdy je možné se na této úrovni dorozumět jiným než státním jazykem.

V komplexním pohledu stávající instituce plní své úkoly a to na regionální i lokální – místní úrovni. Schopnost či neschopnost užší spolupráce subjektů je možné hledat také v nesprávné státní legislativě, která nemá vypracovanou komplexní strategii pro management rozvoje cestovního ruchu.

6.4. Zpracování dat a vypracování SWOT analýzy

„Prostřednictvím rovnomerne rozloženej siete podporných inštitúcií a v súčinnosti s ostatnými kultúrnymi a inými organizáciami na území regiónu Južný Gemer – Malohont zachovávať, zveľaďovať, sprístupňovať jedinečné kultúrne a historické bohatstvo pre zachovanie rozmanitosti kultúr regiónov v Spoločenstve EÚ a vytvorenie kultúrnej krajiny s kultúrnymi ľuďmi žijúcimi v kultivovanom prostredí, v záujme trvalo udržateľného rozvoja v oblasti cestovného ruchu.“ Takto je formulovaná vize rozvoje, k níž je zpracována následující SWOT analýza.³⁴

Silné stránky (Strengths)	Slabé stránky (Weaknesses)
Obecné <u>Rozvoj cestovního ruchu</u> - příznivé klimatické a přírodní podmínky pro rozvoj cestovního ruchu - historické danosti (bývalé župní sídlo) - přírodní bohatství, chráněná území - turistické naučné stezky a cyklotrasy - výhodná poloha území pro rozvoj přeshraniční spolupráce i v oblasti cestovního ruchu - blízkost hlavního silničního tahu mezinárodního významu Specifické, kategorizované <u>Přírodní zdroje</u> - existence bohatého přírodního potenciálu, chráněných území, parků - zachovalé venkovské prostředí, bohatá flóra a fauna - existence zdrojů pitné vody a minerálních pramenů - využívání vodních nádrží pro rekreaci - maloplošné chráněné území místního, regionálního a nadregionálního významu - dobré podmínky pro rozvoj venkovského cestovního ruchu - dobré podmínky pro rozvoj agroturismu - čisté ovzduší a zdravé prostředí <u>Lidské zdroje</u> - pohostinní lidé a dostatek lidských zdrojů - zachovány lidové tradice a řemesla - území bohaté na významné buditele - dobrý přístup občanů k informacím - fungující profesionální a dobrovolné	Obecné <u>Rozvoj cestovního ruchu</u> - nízký rozvoj cestovního ruchu - chybí koncepce integrovaného využití zařízení a stávajících aktivit pro rozvoj cestovního ruchu (destinační marketing) - slabá realizace stávajících strategií Specifické, kategorizované <u>Přírodní zdroje</u> - černé skládky - přírodní prostředí a vodní toky znečištěné nelegálním odpadem - slabé využívání vodních zdrojů pro rekreaci a návštěvnost - podceňování venkova a jeho přínosu do cestovního ruchu - nevyužívání agroturistického potenciálu <u>Lidské zdroje</u> - vysoká míra nezaměstnanosti a slabá koupěschopnost obyvatelstva - obce s malým počtem obyvatel - úbytek obyvatel, přestárle obyvatelstvo - nedostatečná informovanost občanů a nedostatečná úroveň informatizace obcí

34

<http://www.vucbb.sk/portal/sites/default/files/bbsk/stranky/2011/program-hospodarskeho-socialneho-a-kulturneho-rozvoja-v-banskobystrickom-kraji/phsr-bbsk-2007-2013-cast-kultura-strategia.pdf>

nevládní organizace pro podporu regionálního rozvoje - vyškolení místní lídři a manažeři v oblasti regionálního rozvoje a venkovského turismu - bohaté zkušenosti s procesem programování a plánování - aktivní kulturní a sportovní sdružení a spolky - dobré zkušenosti s multinacionálním soužitím a spoluprací <u>Kulturní a materiální zdroje</u> - území bohaté na kulturní a historické památky - stávající produkt cestovního ruchu - Gotická cesta - zachovalý folklór a lidové řemesla a tradice - zapojování dětí a mládeže do volnočasových aktivit - schopnost organizovat kulturní akce a jejich rozmanitost - stávající vícejazyčné propagační materiály (publikace, internetové portály,) - dobré autobusové a železniční propojení obcí v území - stávající prostory pro organizovanou kulturu a sport	- nízká úroveň vzdělání - odchod mladých lidí do jiných regionů - nedostatek koordinovaných kulturních, sportovních a společenských akcí - pasivní postoj občanů k věcem veřejným - špatná vybavenost kulturních a sportovních zařízení - vandalismus domácích i turistů - nedostatečná spolupráce místních subjektů <u>Kulturní a materiální zdroje</u> - špatný stav technické infrastruktury v území - špatná dostupnost okrajových obcí v území - špatný stav kulturních památek - neobydlené domy a byty, chátrající volné hospodářské budovy a obecní objekty - špatný stav některých sportovišť a kulturních zařízení - neupravená veřejná prostranství - nedostatečné využívání daností regionu pro rozvoj cestovního ruchu - nedostatek ubytovacích a stravovacích kapacit - nedostatečná propagace daností a aktivit území
Příležitosti (Opportunities)	Hrozby (Threats)
Ekonomické - zlepšení koordinace rozvojových aktivit cestovního ruchu v řešeném regionu - vzájemná spolupráce a sdružování místních podnikatelských subjektů pro potřeby cestovního ruchu - podpora rozvoje zemědělství a jeho diverzifikace - příliv investic z vnějšku - program Leader a fondy EU, včetně přeshraniční spolupráce Interreg III C - finanční zdroje ze státních zdrojů SR, vyšších územních celků (VÚC) - výstavba jižní rychlostní komunikace R2 a zlepšování stavu místních komunikací	Místní - odchod mladých lidí z území - nezájem lidí o věci veřejné - nízká koupěschopnost obyvatel - nevypořádaných vlastnických vztahů - čerpání a následné prefinancování projektů z eurofondů - zhoršující se stav místních a účelových komunikací a jejich nedostatečná údržba - nedostatek kvalifikovaných lidí - nedostatek financí na dané projekty Regionální a nadregionální - normy a podmínky EU - nevyhovující legislativa a politika státu ve prospěch venkova - nestabilní, nedokonalá a stále se měnící

Sociální - posílení partnerství a spolupráce na místní úrovni - spojování obcí (menších s většími) - přeshraniční spolupráce	legislativa - trvalý nezájem vlády o jižní regiony - nevybudování rychlostní komunikace R2 - neuspořádané majetkově – právní vztahy - nepřipravenost města a obce, organizace, které jsou určené na čerpání a prefinancování eurofondů - pokračující nepříznivý demografický vývoj - nepochopení občanů pro rozvojové aktivity města - omezené možnosti a skladba místních a regionálních rozpočtů - neochota vlastníků pozemků a nemovitostí respektovat veřejně zájmy

6.5. Tvorba rozvojových programů a regionálních plánů cestovního ruchu

V souvislosti s regionální úrovní je aktuální otázka regionálního rozvoje, který bude mít v budoucnu významný vliv na životní úroveň obyvatelstva, na úroveň jednotlivých regionů, i na úroveň měst a obcí. Regionální rozvoj však předpokládá existenci a realizaci rozvojových strategií.

Zkušenosti z rozvoje cestovního ruchu v celosvětovém měřítku dokazují, že je třeba věnovat větší pozornost jeho plánování s cílem vyhnout se negativním sociálním, kulturním, ekologickým důsledkem cestovního ruchu v dané krajině, regionu, resp. přímo v středisku cestovního ruchu.

Cestovní ruch jako mnohooborové odvětví ale vyžaduje, aby se na tomto procesu účastnilo velké množství subjektů na různých úrovních od orgánů státní správy, samosprávných orgánů, a soukromých podniků různých neziskových organizací, ekologických hnutí až po obyvatel dané lokality. Aby se tento náročný koordinační a kooperační proces zvládl, musí se vytvořit určité institucionální předpoklady a takové postupy na jednotlivých úrovních těchto struktur, které zajistí aktivní účast všech participujících subjektů i zohlednění všech aspektů tvorby plánu.

Jde hlavně o to, aby se dosáhlo pocitů spoluodpovědnosti zúčastněných subjektů na tvorbě a realizaci projektů, programů i regionálních plánů, protože selhání jen jednoho článku v řetězci může způsobit celkový neúspěch projektu s možnými negativními ekonomickými, sociálními i ekologickými dopady.

6.5.1. Lokální rozvojové programy cestovního ruchu

Cestovní ruch v jednotlivých obcích regionu dosahuje různé stupně rozvoje. Podle toho bychom mohli rozlišit 4 základní skupiny:

- a) obce (oblasti), kde cestovní ruch hraje důležitou roli,
- b) obce (oblasti), které disponují velmi atraktivní nabídkou, ale zatím jich navštěvuje málo turistů a zaznamenávají nízkou vytiženost ubytovacích zařízení,
- c) obce (oblasti), které mají potenciální možnost rozvíjet cestovní ruch, ale

- zatím nemají vybudovanou příslušnou infrastrukturu cestovního ruchu (ubytovací, stravovací a další zařízení poskytující služby návštěvníků),
- d) obce (oblasti), které profitují nebo by mohly profitovat jako dodavatelé různých výrobků, zemědělských plodin do oblastí s rozvinutým cestovním ruchem.

Rozvojové programy v cestovním ruchu se neefektivněji, ale také nejčastěji implementují na místní úrovni. Souvisí to s kompetencemi místních samospráv, potřebnými při realizaci většiny projektů (zejména investičních), a to jsou různé povolovací řízení zejména ke stavebním aktivitám, regulace dopravy, infrastruktury, rozhodnutí o využívání půdy a pod.. Přestože zatím neexistuje důsledná organizační struktura cestovního ruchu, realizovalo se na této úrovni v rámci neformálních forem spolupráce nebo v rámci spolupráce s již existujícími sdruženími podnikatelů množství projektů, jako např. Gotická cesta.

6.5.2. Regionální rozvojové plány cestovního ruchu

Než se rozhodne o zahájení přípravy projektu regionálního rozvoje, je třeba seznámit se se strategickými dokumenty pro regionální rozvoj v Slovenské republice, a to s Národním programem regionálního rozvoje, příslušným Regionálním operačním programem a Sektorovými operačními programy.

Při tvorbě regionálních plánů cestovního ruchu se používají různé metodické postupy. Většina z nich začíná základní charakteristikou existujícího stavu rozvoje v regionu. Jde zejména o zmapování stávajících přírodních a kulturních atraktivit, dopravní dostupnosti, rozsahu struktury a lokalizace zařízení cestovního ruchu, současného počtu a struktury návštěvníků, počtu lidí zaměstnaných v cestovním ruchu, výše příjmů z cestovního ruchu, stávající politiky cestovního ruchu, včetně organizační struktury cestovního ruchu v regionu. Cílem této předběžné studie je vytvořit základ pro tvorbu plánu, který napomůže cestovnímu ruchu v budoucnosti. Přitom se vychází zejména z iniciativ, informací a projektů lokálních sdružení cestovního ruchu.

Tvorbu regionálního plánu cestovního ruchu bychom mohli rozdělit do pěti kroků:

1. Stanovení cílů: cíle plánování, sestavení týmu, plánovací činnosti,
2. Výzkum (analýza): přírodního a kulturního potenciálu, trhu cestovního ruchu, infrastruktury, suprastruktury cestovního ruchu, sociálně - ekonomického vývoje, využití území, politika cestovního ruchu ,
3. Syntéza (závěry): na základě syntézy potenciálu a syntézy výzkumu se formulují závěry, mezní kapacity,
4. Koncepce: na základě přijatých závěrů se tvoří koncepce využití přírodního a kulturního potenciálu a koncepce rozvojových programů,
5. Doporučení: na základě obou koncepcí se stanoví plán rozvoje potenciálu, informační systém, politika a organizace. Stanovují se priority akčního plánu.

Při plánování rozvoje cestovního ruchu v regionu, obci, středisku cestovního ruchu by se mělo pamatovat na to, že každé středisko by se mělo rozvíjet postupně, po etapách, přičemž každá etapa by měla být relativně ukončena tak, aby středisko cestovního ruchu, (obec) mohlo efektivně fungovat a aby nebylo neustále rozestavěné. Při plánování třeba mít vždy na paměti, že středisko slouží nejen návštěvníkům, ale i zaměstnancům a místním obyvatelům a obyvatelům okolních sídel.

7. Závěr

Tato práce se zabývá možnostmi ochrany a zachování kulturního dědictví regionu Gemer - Malohont a hledá řešení pro jeho lepší využití v rámci progresivnějšího rozvoje cestovního ruchu v daném území.

V práci jsou prezentovány nejdůležitější kulturní a historické památky a přírodní krásy tohoto regionu, s důrazem hlavně na ty, které mají potenciál dobrého ekonomického zhodnocení a mohou být efektivněji využívány pro rozvoj cestovního ruchu, který nabývá stále větší ekonomický a sociální význam pro rozvoj regionu. Vytváří totiž nové pracovní příležitosti, podporuje sociální rozvoj společnosti, zastavuje pokles počtu obyvatelstva v obcích a vytváří podmínky pro spolupráci podnikatelských služeb, třetího sektoru a státní správy.

Analyzovali jsme úroveň instituce cestovního ruchu v daném regionu, také existující stav kulturního dědictví daného území a načrtli vizi pro zachování a obnovy historických památek. Na základě shromážděných podkladů jsme konstatovali, že region Gemer - Malohont má bohatý historický a kulturní potenciál, který však není dostatečně využíván v cestovním ruchu. Individuální formy cestovního ruchu, jako je venkovský turismus, cykloturismus a agroturismus jsou jen málo rozvinuté na daném území.

Nedostatky cestovního ruchu vidíme hlavně ve špatné propagaci regionu, ve špatné dostupnosti, ve špatném stavu silniční infrastruktury a v nedostatečnosti finančních zdrojů na údržbu památek. Navzdory jedinečné přírodě, bohaté flóře a fauně rozvoj cestovního ruchu negativně ovlivní divoké skládky, znečištěné prameny a bystřiny. Problémem je i dostupnost grantů a podpůrných mechanismů pro financování projektů v oblasti cestovního ruchu.

V této práci jsme analyzovali zdroje financování pro rozvoj cestovního ruchu, na kterém se podílí soukromý a veřejný sektor (s finanční a nefinanční podporou).

Konstatujeme, že pro rozvoj cestovního ruchu daného území mají klíčovou úlohu regionální instituce, a to zejména v plánování regionálního rozvoje a mohou se stát významným nástrojem pro získání a efektivní využití finančních prostředků ze strukturálních fondů EU. Analyzovali jsme úlohu podpůrných institucí, které koordinují aktivity v daném regionu se strategickými zájmy kraje a národními strategiemi (Regionální rozvojová agentura (RRA) Rimavská Sobota, Euroregion Slaná - Rimava, Regionální poradenské a informační centrum (RPIC) Rimavská Sobota, Turistické informační centrum (TIC) Rimavská Sobota i Banskobystrický samosprávný kraj).

Na základě získaných podkladů v provedeném průzkumu v řešeném regionu jsme postavili model pro řešení rozvojových potřeb cestovního ruchu.

Ze všech získaných údajů byla vypracována SWOT analýza, důležitá při procesu plánování. SWOT analýzou jsme porovnávali silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby této oblasti, a na základě těchto získaných informací jsme navrhli rozvojovou strategii. Základem naší SWOT analýzy byl audit zdrojů, konzultace v institucích cestovního ruchu, regionálního rozvoje i studium základních strategických dokumentů.

Konstatovali jsme, že region Gemer - Malohont má velmi silný historicko kulturní potenciál, zachovalý folklor, lidová řemesla a tradice, železniční a autobusové propojení obcí v území je vyhovující, také existují prostory pro organizované kulturní a sportovní akce. Je však třeba:

1. zlepšení koordinace rozvojových aktivit cestovního ruchu v daném regionu,
2. vzájemná spolupráce místních podnikatelských subjektů pro potřeby cestovního ruchu,

3. rozvoj agroturistické, venkovské turistiky,
4. příliv investice, finance ze státních zdrojů SR, vyšších územních celků,
5. výstavba jižní rychlostní komunikace R2,
6. lepší propagace území.

Závěrem můžeme konstatovat, že cestovní ruch má velmi pozitivní vliv na rozvoj regionů venkovského charakteru jako je i řešený region Gemer - Malohont. Je však třeba efektivněji využít kulturně historický potenciál a potenciál přírodních a turistických atrakcí, neboť nevyužití tohoto potenciálu způsobí zaostávání regionu.

8. Seznam použité literatury a zdrojů

8.1. Použitá literatura

- BALANG, Ján a kol. autorů. *Rimavskou dolinou*. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1991. ISBN 80-85174-79-0.
- BĚLOHLÁVEK, František a KOŠŤAN, Pavol a ŠULEŘ, Oldřich. *Management*. Olomouc: Rubico, 2001. ISBN 80-85839-45-8.
- DĚDINA, Jiří a CEJTHAMR, Václav. *Management a organizační chování*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-1300-4.
- GAÁL, Lajos. *Gömörország természeti öröksége*. Rimavská Sobota: Gemer – Malohontský muzeálny spolok, 2010. ISBN 978-80-89455-02-7.
- GAÁL, Lajos a GÖRFÖL, Jenő a POMICHAL, Richard. *Felvidék száz csodája*. Budapest: Totem Plusz, 2005. ISBN 963-5902-3-60.
- HOCHBERGER, Ernst a KÁLLAY, Karol. *Divy Slovesnka*. IKAR, 2004. ISBN 80-551-0951-6.
- JIROUŠEK, Ladislav. *Perly regiónu Gemer Malohont*. Spišská Nová Ves: Lubafotopres, 2008. ISBN 978-80-969302-4-1.
- KOLLÁR, Daniel a MUCHA, Vladimír. *Slovenský kras, Horný Gemer – S bahotom po Slovensku (8)*. Bratislava: Dajama, 2004. ISBN 80-88975-63-8.
- KORECKÝ, Michal a TRKOVSKÝ, Václav. *Management rizik projektů se zaměřením na projekty v průmyslových podnicích*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3221-3.
- KOVÁCS, István B. *Gemersko: Črty tváre regionálnej vlasti vo faktoch, obrazoch a myšlienkoch*. Rimavská Sobota: Gemer – Malohontský muzeálny spolok, 2005. ISBN 80-969433-3-2.
- KOVÁCS, István B. *Rimaszombat*. Madách Posonium, 2005. ISBN 80-7089-415-6.
- KOŽEŠNÍK, Jaroslav a ŠTĚPÁNEK, Miroslav a kol. autorů. *Ilustrovaný encyklopedický slovník 1 A-I*. Praha: ACADEMIA, 1980. ISBN 505-21-856.
- KOŽEŠNÍK, Jaroslav a ŠTĚPÁNEK, Miroslav a kol. autorů. *Ilustrovaný encyklopedický slovník 3 Pro-Ž*. Praha: ACADEMIA, 1995. ISBN 80-901647-6-5.
- KRIŽANOVÁ, Eva a KUSÁK, Dalibor. *Slovenské hrady, zámky, kaštiele*. Martin: Osveta, 1984. ISBN 70-080-84.
- LEGEZA, László a SZACSVAY, Péter. *Felvidéki utakon*. Budapest: Mikes kiadó, 1998. ISBN 963-8130-164.

- MICHÁLEK, Ján. *Gemer – Malohont: Národopisná monografia*. Matica slovenská, 2011. ISBN 978-80-7090-990-4.
- PRCÍN, M. a kol. autorů. *Turistický sprievodca Rimavskou dolinou*. Rimavská Sobota: Turistické informačné centrum, 2002. ISBN 80-968544-2-9.
- ŠTĚDRONĚ, Bohumír a kol. autorů. *Teorie a praxe strategického a manažerského řízení v ICT*. Praha: Kernberg Publishing, 2009. ISBN 978-80-87168-13-4.
- TÖKÖLY, Gábor. *Kastélyok, kuriák, udvarházak Gömörben I*. Somorja: Méry Ratio, 2003. ISBN 9788088837503.
- TÖKÖLY, Gábor. *Kastélyok, kuriák, udvarházak Gömörben II: K-ZS*. Somorja: Méry Ratio, 2004. ISBN 8088837677.
- ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLÖS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznávame Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. ISBN 80-88975-50-6.

8.2. Použité internetové zdroje

- A turizmus fogalma és jelentősége
<http://www.fajltube.com/gazdasag/turizmus/A-turizmus-fogalma-es-jelentos51932.php>
- Businessvize
<http://www.businessvize.cz/planovani/kde-se-vzala-a-k-cemu-vsemu-je-vlastne-swot-analyza>
- Cestovní ruch
<http://cestovnuruch.studentske.cz/2009/11/cestovni-ruch-definice.html>
- CzechTourism
<http://www.czechtourism.cz/didakticke-podklady/1-charakteristika-a-vyznam-cestovniho-ruchu-v-cesku/>
- Ekonomicky nejvyspělejší – nejzaostalejší regiony Evropské Unie
http://absolventi.gymcheb.cz/2007/kocvarro/seminarka_ze/vysledky.html
- EuroEkonom.sk
<http://www.euroekonom.sk/marketing/marketing-sluzieb-a-cestovneho-ruchu/marketingovy-system-cestovneho-ruchu/>
- Eurofondy
<http://eurofondy.webnode.sk/regionalny-operacny-program/>
- Fondy Evropské unie
<http://www.strukturalni-fondy.cz/Glosar/N/NUTS>

- Gemersko – malohontské múzeum Rimavská Sobota
<http://www.gmmuzeum.sk/kniznica.htm>
- Gemersko – malohontské osvetové stredisko Rimavská Sobota
<http://www.gmos.sk/>
- Idegenforgalmi ügyintéző képzés
http://tavokt.kodolanyi.hu/ifodemo/vendeglato/vendeg_lecke02.htm
- IdeSol Vezetési és Informatikai tanácsadó Kft
<http://www.idesol.hu/minsegfejlesztes/swot.html>
- Klenovská Rontouka
<http://www.klenovec.sk/noviny/KN0506Rw.pdf>
- Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
<http://www.culture.gov.sk/index>
- Muzeum.sk
<http://www.muzeum.sk/default.php?obj=galeria&ix=mgrs>
- Národní památkový ústav
<http://www.npu.cz/pro-odborniky/pamatky-a-pamatkova-pece/zakony-mezinarodni-dokumenty/mezinarodni-dokumenty/unesco/>
- Norsko
http://www.noramb.cz/About_Norway/culture/Kulturni-ddictvi/heritage/general/
- Pôdohospodárska platobná agentúra
<http://www.apa.sk/index.php?start&navID=121>
- ProCulture
<http://www.proculture.cz/cultureinfo/strukturalni-fondy-a-regionalni-rozvoj/financni-mechanismus-ehp-a-norska/dohoda-o-podpore-ehpnorska-2009-14-podepsana-2518.html>
- Regionálna poradenská spoločnosť
<http://www.rpsas.sk/vyzvy.html>
- Regionální informační servis
<http://www.risy.cz/cs/administrativni-cleneni-nuts-slovensko>
- Regiony a regionalizace. Hlavní typy regionů. Základní regionotvorné procesy nodálních regionů.
<http://www.volny.cz/krejska/2.htm>
- Rimava.sk
<http://www.rimava.sk/>

- Rimavská Sobota
<http://www.rimavskasobota.sk/goticka-cesta.phtml?id3=17018>
- Seminárky a státnicové otázky
<http://seminarky.mujoblog.centrum.cz/clanky/Prostredi-managementu-a-SWOT-analyza-52613.aspx>
- Stavební technologie
<http://www.stavebnitechnologie.cz/view.php?cisloclanku=2002041701>
- Středoevropské politické studie
<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=192>
- Štatistický úrad Slovenskej republiky
<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4>
- Tradičná ľudová kultúra
<http://www.ludovakultura.sk/nehmotne-kulturne-dedictvo/definicie-pojmov-v-projekte>
- Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov
<http://slovackizavod.org.rs/kulturno-nasledje>
- Vlastnicestacz
<http://www.vlastnicesta.cz/akademie/marketing/marketing-metody/swot-analyza/>
- Vízia rozvoja
<http://www.vucbb.sk/portal/sites/default/files/bbsk/stranky/2011/program-hospodarskeho-socialneho-a-kulturneho-rozvoja-v-banskobystrickom-kraji/phsr-bbsk-2007-2013-cast-kultura-strategia.pdf>
- Výchova ke vzťahu ke kultúrne historickému dedičstvu
<http://www.historickededictvi.cz/kulturni-dedictvi>

9. Seznam použitých zkratek

TIC	Turistické informační centrum
MK SR	Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
POD	Plánovací odborné dokumentace
SAŽP	Slovenská agentura životního prostředí
SF	Strukturální fondy
NUTS	Klasifikace územních statistických jednotek
RRA	Regionální rozvojová agentura
RPIC	Regionální poradenská a informační centrum
BBSK	Banskobystrický samosprávný kraj
MAS	Místní akční skupina
VÚC	Vyšší územní celek

10. Seznam příloh

Příloha č.1

Gemersko - rimavský okruh je nejmladší dítě Gotické cesty a teprve dozrává do své podoby, proto jeho trasu nenajdete na turistických mapách a ani v terénu nenajdete typické hnědé značky s lomeným obloukem.

Výchozím bodem trasy je město **Rimavská Sobota**. V polovině 11. století zde pravděpodobně existovala osada, v níž se pravidelně pořádaly sobotní trhy. Na základě toho se na označení sídla začal používat název Sobota. První písemná zmínka o městě pochází z roku 1270. Sídlu 5. května 1334 získalo rozsáhlé výsady a stalo se poddanským městečkem (tento den se slaví jako Den města). Město bylo dějištěm několika významných historických událostí. Do vývoje města rušivě zasáhly dvě turecké okupace, kdy sídlem Turků byl hrad Sobôtka. Rimavská Sobota až na konci 18. století se stala svobodným městem. V letech 1786 až 1790 a 1883 až 1922 byla sídlem Gemersko - malohontianskej župy. Během stavovských povstání v jejím chotáru tábořila vojska Gabriela Bethlena a Jiřího I. Rákocziho. V roce 1805 při návratu do vlasti po bitvě u Slavkova zde nocoval ruský vojevůdce Michail I. Kutuzov. Obyvatelé města se tehdy museli postarat o asi 40 - tisíc vojáků a 8 - tisíc koní. Toto úsilí děkovným dopisem ocenil sám vojevůdce.

Během celé historie si město zachovalo obchodně - řemeslnický charakter, avšak díky úrodné půdě v jeho okolí hrálo důležitou roli i zemědělství. Do 19. století se tu vytvořilo 27 cechů. Rimavská Sobota byla v minulosti centrem vzdělanosti pro své převážně protestantské okolí. Historický vývoj a významné postavení zanechaly stopy i v architektuře. Město bylo původně budované kolem centra, tvořeného dnešním Hlavním náměstím, ze kterého vycházejí ulice na všechny strany. Dominantou náměstí je klasicistní římskokatolický kostel sv. Jána Krstiteľa postaven v roce 1774 až 1790 na místě starého gotického kostela. Kostel zaujme zejména pozdně barokovým interiérem a stropní malbou z konce 18. století.³⁵

³⁵ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLŐS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznávame Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.134-137. ISBN 80-88975-50-6

Obrázek č.10: Římskokatolický kostel sv. Jána Krstiteľa

Pramen: http://www.rimavskasobota.sk/portals_pictures/i_000083/i_083526.jpg

Obrázek č.11: Kalvínský kostel

Pramen: http://www.rimavskasobota.sk/portals_pictures/i_000083/i_083528.jpg

Mezi architektonické zajímavosti patří barokně - klasicistní evangelický kostel, který postavili jako toleranční chrám. V městě přibyl i nový kalvínský kostel. Při věži stojí kaple sochaře Istvána Ferenczyho s bustou a sarkofágem, který je jeho vlastním dílem. Rozvoj města na konci 18. století dokumentuje pozdně barokní budova bývalého gymnázia, klasicistní budova Reduty, bývalá klasicistní radnice (původně hotel Čierny orol) a Župný dom (grémium) ve stylu francouzského baroka dnes slouží jako knihovna Mateja Hrebendu. V bývalých dělostřeleckých kasárnách z roku 1850 sídlí Gemersko - malohontianske muzeum, který patří

mezi nejstarší muzea na Slovensku. V současnosti eviduje více než 82 tisíc sbírkových předmětů. Všechny tyto stavby jsou součástí městské památkové zóny.³⁶

První zastávkou Jižní větve Gotické cesty je městečko **Tisovec**. Vznik tohoto starého důlního sídla se datuje do 13. století. Pojmenování dostalo od stromu tis, který se zde v minulosti vykytoval. Město mělo silnou tradici v produkci železa.

Významnou stavební památkou města je klasicistní budova radnice. Mezi technické památky patří budova městského mlýna a pily. Sakrální památky reprezentují dva kostely. Pozdně klasicistický římskokatolický Kostel Nanebovzatia Panny Márie a nový evangelický kostel postavený v roce 1825 – 1832, v klasicistním stylu podle plánů M. Mártiniho. Vnitřní štuková výzdoba a kazatelna jsou od Istvána Ferenczyho. V současnosti Tisovec nabízí vynikající možnosti na zimu a letní turistiku.³⁷

Další zastávkou na Gotické cestě je vesnička s literární tradicí **Rimavské Brezovo**. Jeho území bylo osídleno již v mladší bronzové době lidem lužické kultury. Ve středověku místní obyvatelé byli zemědělci a pastýři, později se stali horníky. V roce 1770 v obci začala pracovat železárna, ke které přibýly tři hamry a vysoká pec, která fungovala do poloviny 19. století. Největší železářský komplex na Slovensku založili v Rimavské Brezové.

Nejvzácnější kulturně - historickou památkou obce je raněgotický evangelický kostel, který postavili v 13. století. Na stěnách a klenbě presbytáře se fragmentárně zachovaly vzácné gotické nástěnné malby z dílny Mistra ochtinského presbytáře, které odkryli a restaurovali v roce 1893. V obci se nachází i původně renesanční Župný dom ze 17. století.³⁸

Překrásná příroda lemuje dál cestu do **Rimavské Bane**, která se nachází při soutoku Rimavy a Rimavice. Těžba nerostných surovin se v jejím okolí začala rozvíjet už v středověku. S příchodem německých kolonistů v 13. století se zvýšila technická úroveň a začala se i hlubinná těžba v baních. Nadějný vývoj obce se zastavil v 15. století vyčerpáním ložisek. V obci stojí pozdně románský evangelický kostel z 13. století. Stavba je obehnaná renesanční obrannou zdí. V interiéru kostela lze vidět středověké nástěnné malby ze 14. století, které byly vytvořené technikou pravé fresky a domalbami v Secco.³⁹

Další zastávkou je gotický evangelický kostel z 15. století stojící v obci **Malé Teriakovce**. Má velmi cenný interiér se vzácným kazetovým stropem. Nejstarší kazety jsou hexagonální s patronovaným vzorkem a pochází ze 16. století, ostatní větší kazety ze 17. a 18. století.

Velmi zajímavá je další zastávka na trase Jižní větve Gotické cesty, ve vesničce **Kyjatice**, která je významnou archeologickou lokalitou. Odkryli zde žárové pohřebiště lužické kultury z doby mladší bronzové a halštatské pohřebiště kyjatického typu. Nálezy byly tak bohaté, že podle Kyjatic se nazývá celá kultura daného vývojového typu v podmínkách střední Evropy. V obci se nachází románsko - gotický kostel z 13. století. Jeho vzácností jsou zčásti překryté

³⁶ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLÖS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznáваме Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.137-138. ISBN 80-88975-50-6

³⁷ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLÖS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznáваме Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.150-152. ISBN 80-88975-50-6

³⁸ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLÖS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznáваме Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.145-146. ISBN 80-88975-50-6

³⁹ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLÖS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznáваме Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.143-144. ISBN 80-88975-50-6

<http://www.rimavskasobota.sk/goticka-cesta.phtml?id3=17018>

nástěnné gotické malby ze 14. a 15. století na stěnách presbytáře, vítězného oblouku a lodě. Velmi hodnotná je i kamenná křtitelnice z přelomu 13. a 14. století. Severozápadně od obce najdeme archeologický památník lidu kyjatické kultury, sestávající ze tří mohylových násypů, pohřební hranice a dvou skříňkových hrobů. Památník připomíná výzkum téměř 200 hrobů žárového pohřebiště z let 1100 a 700 př.n.l.⁴⁰

Další cesta směrem na jihovýchod vede do **Kraskova**. Založili ji italští báňští kolonisté, které pozval kaločský arcibiskup. Dominantou obce je starobylý raněgotický evangelický kostel, který se zachoval téměř v intaktním stavu. Na stěnách jeho presbytáře a na severní stěně lodě se zachovaly nástěnné malby ze 14. století. V areálu kostela stojí dřevěná renesanční zvonice srubové konstrukce z roku 1657.

Cesta za další gotickou památkou vede do **Rimavských Janoviec**. Obec se poprvé vzpomíná v roce 1220, kdy byla majetkem benediktinského opatství. Obec vlastnilo několik zemanských rodů, jejichž představitelé bydleli v stylových kuriích, které se zde dodnes nacházejí. Zachoval se velmi vzácný románský římskokatolický kostel sv. Jána Krstitele z druhé poloviny 12. století. Jde o zjednodušený typ románské baziliky s vynecháním bočních lodí. Interiér zdobí malby F. Storna z roku 1876. V obci se nachází i reformovaný kostel. Původně gotická stavba ze začátku 14. století později, v 17. století byla výrazně přebudována.⁴¹

Další zastávkou Gotické cesty je **Rimavská Seč**, ležící při soutoku Blhu a Rimavy. Vznikla na přelomu 12. a 13. století. V roce 1347 získala právo meče. Původně byla majetkem Széchyovců, kteří zde vybudovali hrad. Později ho obsadili husité a při bojích byl v roce 1460 zničen. V středověku obec získala pouťové a tržní práva, a její trhy se postupně zařadily k nejvýznamnějším trhům v celém Uhersku. V obci sídlil i lesní úřad Coburgovců. K nejvýznamnějším historicko - kulturním památkám patří dva kostely: gotický reformovaný kostel ze 14. století, jehož věž byla přistavěná excentricky na severní straně. Kostel je ohrazen obrannou zdí. V presbytáři jsou zachována lomená gotická okna. Další je klasicistní římskokatolický kostel Obrácení sv. Pavla apoštola z roku 1803.⁴²

⁴⁰ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLÖS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznáваме Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.132-133. ISBN 80-88975-50-6

⁴¹ ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLÖS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznáваме Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.37. ISBN 80-88975-50-6

⁴² ZUBRICKÝ, Gabriel a SZÖLLÖS, Ján. *Gemer – Malohont – Poznáваме Slovensko*. Bratislava: Dajama, 2002. p.35. ISBN 80-88975-50-6